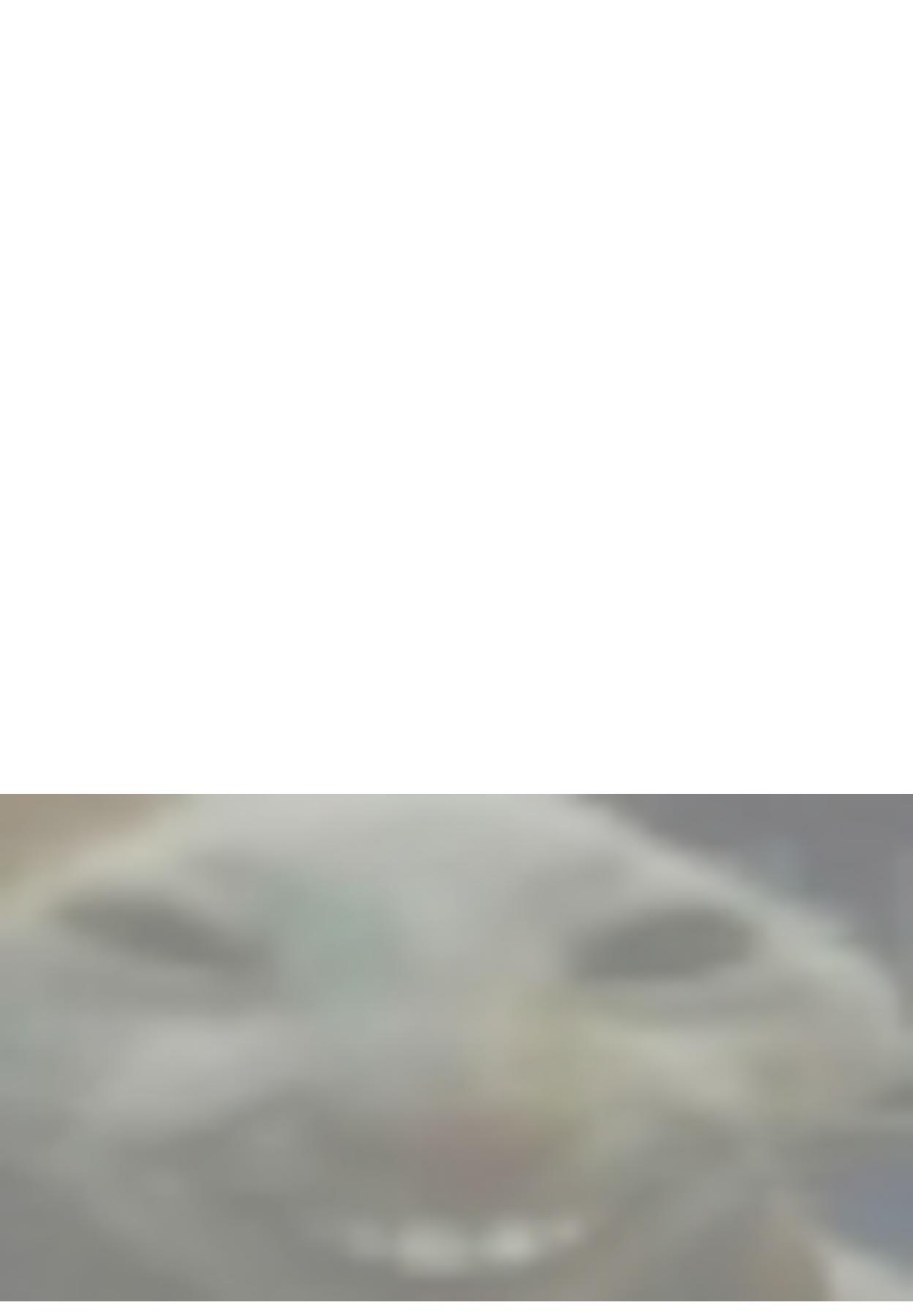

Język polski 6

Zeszyt ćwiczeń

Piotr Zbróg

Język polski

Zeszyt ćwiczeń dla klasy szóstej
szkoły podstawowej

Redaktor serii
Wojciech Sygut

Redaktor prowadzący
Marcin Michalczyk

Redaktor merytoryczny
Martyna Ciechońska
Monika Łodej
Marek Kornacki

Redakcja językowa i korekta
Krystyna Bajor

Redakcja techniczna
Paweł Kowalski

Skład i łamanie
Oficina Wydawnicza Pegaz / Rafał Kulig

Redakcja artystyczna
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska
Marcin Kot

Projekt i koncepcja artystyczna
Futu Creative / Kay Humelt i Rafał Kwiczor

Koordinacja prac graficznych
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska

Projekt okładki
Futu Creative

Ilustracja na okładce
Ładne Halo / Maciej Błażniak

Fotoedycja
Grzegorz Wrzecionowski

Ilustracje

Dudek Agata i Nowak Małgorzata Acapulco Studio (s. 1), Olga Kawacińska (s. 13, 29, 35, 47, 54, 57, 61, 73, 74, 76), Kinga Trafas (s. 4, 21, 51), Jaga Słowińska (s. 64)

Zdjęcia

Shutterstock: s. 74 (muchy) Eric Isselee, (zabawka) yanikap, (gruszka lekarska) Boltenkoff, (gruszka) Roman Samokhin; s. 81 (Gwiazda Polarna) Tragoolchitr Jittasaiyapan, (Mars) Vadim Sadovski, (Mała Niedźwiedzica) Baldas1950; s. 82 (Droga Mleczna) Outer Space; s. 90 (róża wiatrów) SofiaV.

Przygoda z czytaniem i pisanem. Zapraszamy na słówko. Wydanie zmienione

Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Przestrzegaj praw, jakie im przysługują. Udostępniając książkę lub jej fragmenty, rób to wyłącznie w zakresie dozwolonego użytku, który określają przepisy prawa. Zawartość książki możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. Kopując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

© Grupa MAC S.A., Kielce 2019

Wydawca oświadcza, że dołożył wszelkich starań, aby dotrzeć do wszystkich właścicieli i dysponentów praw autorskich. Osoby, których nie udało nam się ustalić, prosimy o kontakt z wydawnictwem.

ISBN 978-83-8108-583-0

Etap edukacyjny: II
Typ szkoły: szkoła podstawowa

Grupa MAC S.A.
25-561 Kielce, ul. Witosa 76
tel. 41 366 55 55, faks: 41 366 33 02
e-mail: kontakt@mac.pl, www.mac.pl

Spis treści

1. Części mowy

1.1 Rzeczownik (odmiana, tematy oboczne, oboczności głosek)	4
1.2 Czasownik	9
1.3 Strony czasownika	13
1.4 Przymiotnik	16
1.5 Przymiotniki złożone	20
1.6 Przysłówek	22
1.7 Liczebnik	24
1.8 Zaimek	29
1.9 Przyimek	35
Sprawdź się!	40

2. Zdanie, części zdania

2.1 Podmiot, orzeczenie	43
2.2 Orzeczenie imienne	47
2.3 Przydawka	50
2.4 Okolicznik	54
2.5 Dopełnienie	57
2.6 Zdanie złożone podrzędnie	61
2.7 Zdanie złożone współrzędnie	64
Sprawdź się!	67

3. Językowe różnice

3.1 Synonimy	72
3.2 Wyrazy wieloznaczne	73
3.3 Unikamy pleonazmów	75
Sprawdź się!	77

4. Ortografia

4.1 Pisownia <i>nie</i> i <i>-by</i> z czasownikami	78
4.2 Pisownia przysłówków z <i>nie</i>	79
4.3 Pisownia nazw obiektów astronomicznych	81
4.4 Pisownia <i>nie</i> z przymiotnikami	83
4.5 Pisownia przymiotników z liczebnikami	84
4.6 Znaki interpunkcyjne	85
4.7 Pisownia stałych wyrażen i zwrotów	86
4.8 Przecinek w zdaniu złożonym	87
4.9 Pisownia przedrostków typu <i>super-</i>	88
4.10 Przecinek w zdaniu złożonym współrzędnie	89
4.11 Pisownia skrótów geograficznych	90
Zadania na koniec klasy VI	91

1.1 Rzeczownik (odmiana, tematy oboczne, oboczności głosek)

- 1 Napisz, jakie uczucia są zwykle sygnalizowane przez poniższe znaczki, będące emotikonami.

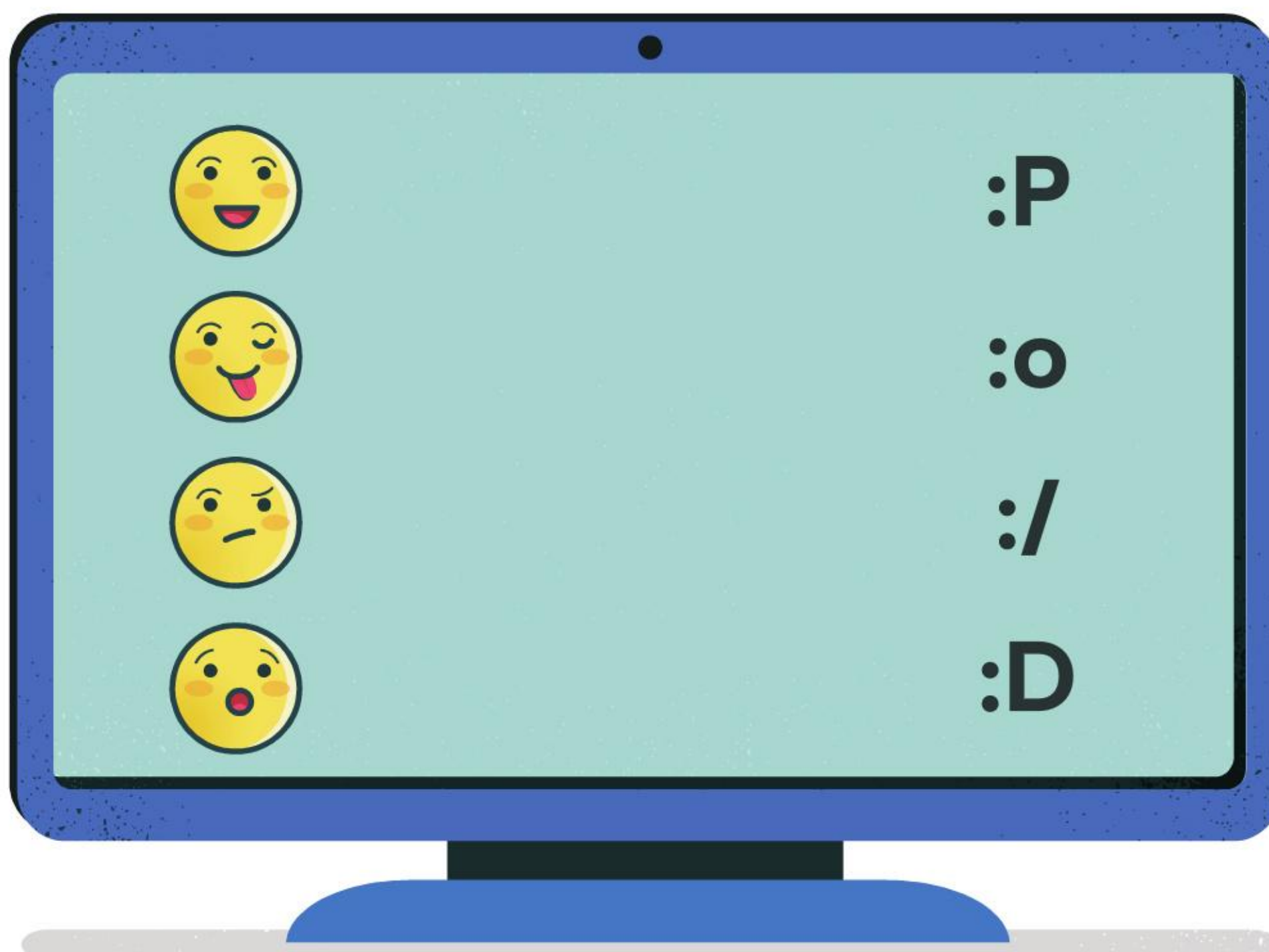

- 2 Połącz liniami te same znaczki różnie przedstawione.

3 Odmień podane rzeczowniki przez przypadki, w formach odmiany oddzielaj temat od końcówki. Wypisz tematy oboczne i oboczności głosek.

a) kora

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.		
D.		
C.		
B.		
N.		
Ms.		
W.		
tematy oboczne		
oboczności głosek		

b) gałka

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.		
D.		
C.		
B.		
N.		
Ms.		
W.		
tematy oboczne		
oboczności głosek		

c) bluza

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.		
D.		
C.		
B.		
N.		
Ms.		
W.		

tematy oboczne _____

oboczności głosek _____

Połącz w pary tylko te rzeczowniki, które występują w dwóch wariantach rodzajowych, czyli – różnią się tylko rodzajem, ale w obu rodzajach mają takie samo znaczenie. Sprawdź w słowniku języka polskiego trafność swojego wyboru.

skwarek	rodzynka	klusek	frędzla	magia	skwarka	
kluska	łazanka	mag	rodzynek	frędzel	łazanek	kos

a) Wypisz z ramki trzy pary takich rzeczowników i dopisz do nich odpowiednie przymiotniki.

Wzór: smaczny klusek – smaczna kluska.

b) Od dwóch rzeczowników tego typu utwórz formy dopełniacza liczby mnogiej.

Wzór: klusek – klusków, kluska – klusek.

- 5 Uzupełnij definicję rzeczownika odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Rzeczownik – odmienna część mowy. W formie podstawowej – w mianowniku – odpowiada na pytania: _____ (np. _____), _____ (np. _____). Rzeczowniki mogą być nazwami: osób (np. _____), rzeczy (np. _____), roślin (np. _____), zwierząt (np. _____), pojęć (np. _____), czynności (np. *granie*, _____), cech (np. *odwaga*, _____). Dzieli się je na rzeczowniki własne (np. _____) i rzeczowniki pospolite – (np. _____). Wyróżnia się też rzeczowniki _____ (np. *koń*, _____) i nieżywotne (np. _____). Wśród rzeczowników żywotnych są rzeczowniki osobowe (np. *pani*, _____) i _____ (np. *kot*, _____). Rzeczowniki odmieniają się przez _____ (np. *słowo*, _____), liczby (np. _____, _____) i mają stały rodzaj gramatyczny (np. *słowo* jest rodzaju _____).

- 6 Napisz w tabeli przykłady odpowiednich rzeczowników.

Nazwy własne			Nazwy pospolite		
rzeczowniki żywotne		rzeczowniki nieżywotne	rzeczowniki żywotne		rzeczowniki nieżywotne
osobowe	nieosobowe		osobowe	nieosobowe	

- 7 Wypisz z podanych zdań rzeczowniki i określ ich formę gramatyczną: przypadek, rodzaj i liczbę.

Na monitorze pojawiła się czerń, co było znakiem jakiejś usterki technicznej urządzenia.

Pożycz mi tablet, bo ekran mojego komputera nie działa od godziny.

- 8 Odmień przez przypadki i liczby wybrany rzeczownik. Podczas zapisywania form odmiany oddzielaj temat od końcówki.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.		
D.		
C.		
B.		
N.		
Ms.		
W.		
tematy oboczne		
oboczności głosek		

1.2 Czasownik

- 1 Określ formy gramatyczne czasowników zapisanych w tabeli. Jeżeli nie da się podać którejś z form, postaw w rubryce tabeli kreskę.

Czasownik	Osoba	Czas	Rodzaj	Tryb	Liczba
nie patrz					
nie miałam					
nie wypiję					
nie walczyli					
nie zjadłyby					
nie mówcie					

- 2 Wypisz ze zdań czasowniki. Określ ich formę gramatyczną.

Psychologowie alarmują, że gry komputerowe, w których mamy do czynienia z przemocą, oddziałują na nas o wiele silniej niż ukazujące ją programy telewizyjne, ponieważ mają formę interaktywną. Taka forma bardziej angażuje gracza, ma większy wpływ na jego psychikę.

- 3 Uzupełnij definicję czasownika odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Czasowniki – wyrazy nazywające _____, stany lub procesy (np. *pracć*, _____). Większość czasowników odmienia się przez _____ (1., 2., 3.), czasy (teraźniejszy, _____, _____), liczby (_____, mnoga), tryby (_____, _____, _____) i _____.
(_____, żeński, nijaki, męskoosobowy, _____).
Są to czasowniki osobowe (np. _____, *gram*). Rodzaj wskazujemy tylko w formach czasu _____ (np. *miałam*), przyszłego złożonego (np. *będzie miał*, _____) oraz trybu przypuszczającego (np. _____).
Istnieją też formy nieosobowe czasowników (np. _____, *robi się*) oraz formy zakończone na *-no* lub *-to* (np. *liczono*, _____).

- 4 Napisz po dwa przykłady czasowników w następujących formach:
1. os. lm., r. nijaki, cz. przeszły, tryb oznajmujący; 2. os. lp., r. żeński, tryb przypuszczający; 3. os. lp., tryb rozkazujący; forma nieosobowa z *się*; forma nieosobowa zakończona na *-no*.

5 Odmień czasowniki według wskazówek.

a) rozumieć – czas teraźniejszy, tryb oznajmujący

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
1. os.		
2 os.		
3. os.		

b) zająć – tryb rozkazujący

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
1. os.		
2 os.		
3. os.		

c) przełączyć – tryb przypuszczający, rodzaj męski/męskoosobowy

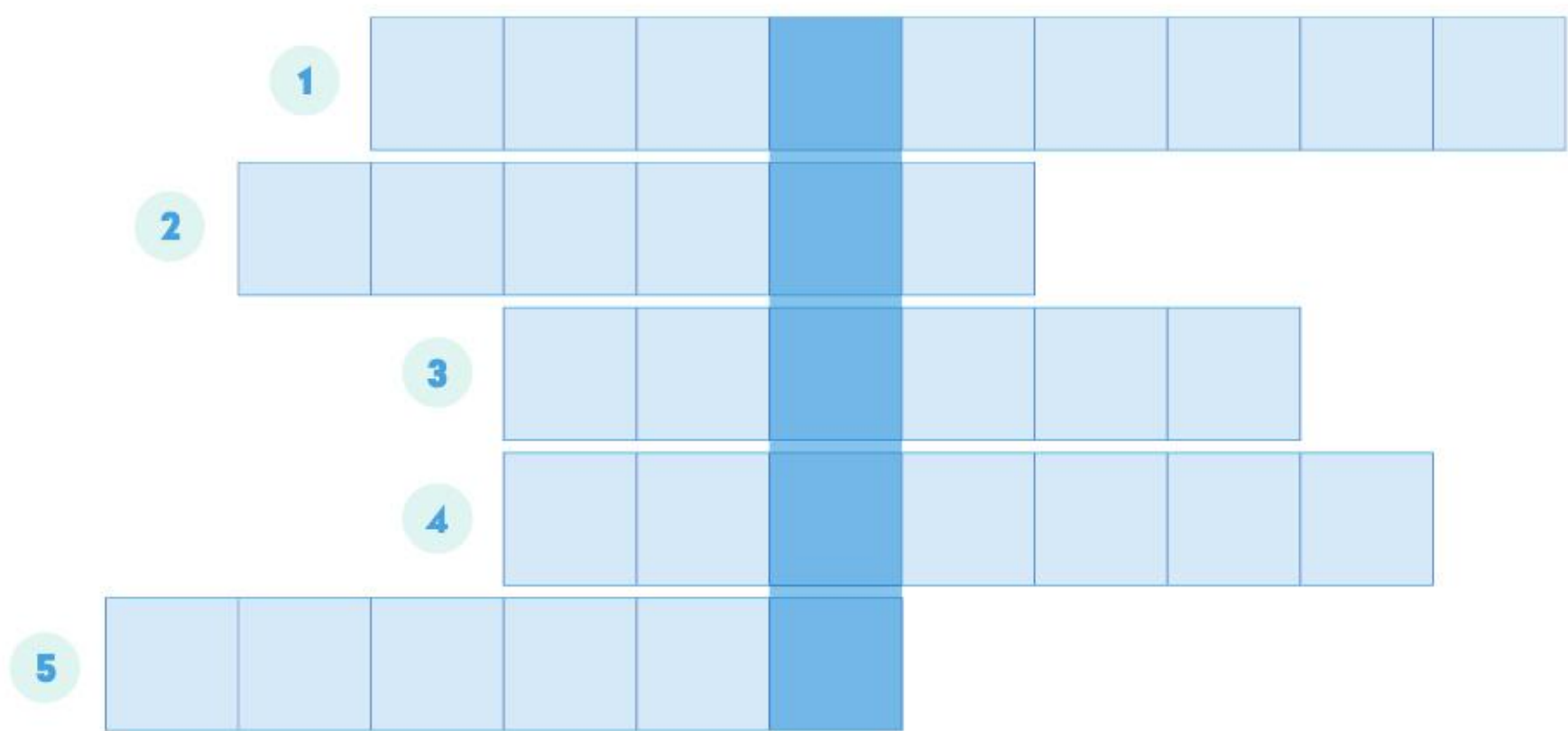
	liczba pojedyncza	liczba mnoga
1. os.		
2 os.		
3. os.		

d) wiedzieć – czas przeszły, tryb oznajmujący, rodzaj żeński

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
1. os.		
2 os.		
3. os.		

6 Rozwiąż krzyżówkę. Wpisz czasowniki w podanych formach.

- 1 rozumieć – 3. os., lm., tryb oznajmujący, cz. teraźniejszy
- 2 rzucić – 1. os., lm., tryb rozkazujący
- 3 zgiąć – 3. os., lp., tryb oznajmujący, r. żeński, cz. przeszły
- 4 iść – 2. os., lp., r. męski, tryb oznajmujący, cz. przeszły
- 5 żuć – 1. os., lp., r. męski, tryb przypuszczający

7 Uzupełnij puste miejsca w tabeli odpowiednimi formami czasowników.

Czasownik (forma podstawowa)	Forma nieosobowa zakończona na -no lub -to	Forma nieosobowa w trybie przypuszczającym
zacząć		
	zaliczono	
		zapięto by
napocząć		
	rozdarto	
		zamoczono by

1.3 Strony czasownika

- 1 Z podanych wyrazów ułóż podpisy do ilustracji. Jakich wyrazów w nich brakuje?

przez Zamek atakowany ogry

Łyżka elfa przez trzymana

- 2 Uzupełnij brakujące części zdań według opisu.

Czasownik w stronie czynnej:

Elf **używa** _____
(wykonawca czynności) (czynność) (obiekt czynności)

Czasownik w stronie biernej:

Łuk **jest używany** przez _____
(obiekt czynności) (czynność) (wykonawca czynności)

3 Uzupełnij tabelę czasownikami w odpowiednich formach.

Strona czynna	Strona bierna	Strona czynna	Strona bierna	Strona czynna	Strona bierna
napiął	został napięty		jest przyjęty	odtworzy	
	została zjedzona	gotuje		wyjmą	
uczyli			został ugotowany		zostanie przypięty
	została upieczona	masuje		wypije	
wytrzepać			zostali ujęci	wymoczyć	
	została zgięta	policzyć			zostały posadzone

4 Przekształć zdania z czasownikiem w stronie czynnej na zdania z czasownikiem w stronie biernej.

Znany pisarz napisał książkę fantasy.

Widzowie oglądają świetny film fantasy.

5 Przekształć zdania z czasownikiem w stronie biernej na zdania z czasownikiem w stronie czynnej.

Most do zamku został zniszczony przez pożar.

Koń został zaczarowany przez maga.

- 6 Podkreśl zdania, w których nie da się zamienić czasownika na stronę bierną.
- a) Rycerze przyszli do karczmy nocą.
 - b) Kucharz przyprawił zupę solą.
 - c) Potrawy nie cieszyły się powodzeniem.

- 7 Przeczytaj podane zdanie.

ŁKS Łódź pokonał GKS Katowice

Czy wiadomo, kto wygrał mecz?

Wyjaśni się to po zamianie na stronę bierną:

- 8 Utwórz zdania z czasownikami w stronie biernej, aby ogłosić zwycięzców.

a) Manchester City – Bayern Monachium 0 : 1

b) Juventus Turyn – Inter Mediolan 2 : 1

- 9 Napisz w zeszycie po jednym zdaniu z czasownikami:

a) *przyjąć* – w stronie czynnej;

b) *zrozumieć* – w stronie biernej.

- 10 Podkreśl czasowniki, które można przekształcić na stronę bierną. Wypisz je do zeszytu i i zamień. Następnie ułóż z nimi zdania.

Balrog już dosięgnął mostu. Cień rozpostarł się nad nim na kształt dwóch ogromnych skrzydeł. Potwór wzniósł bicz, rzemienie świsnęły i zachrzęściły. Z nozdrzy Balroga buchnął ogień. Ale Gandalf nie drgnął nawet.

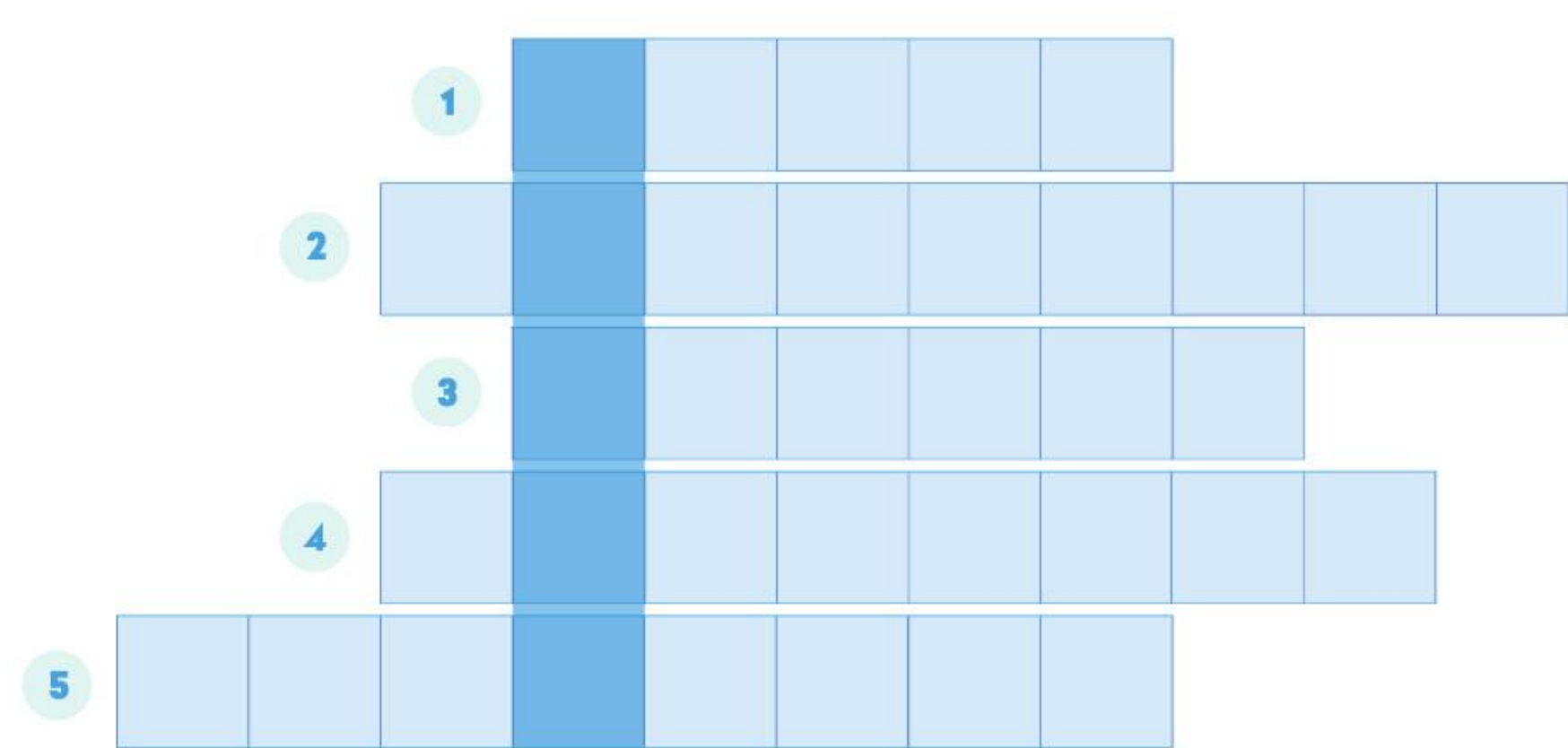
1.4 Przymiotnik

- 1 Do podanych cech negatywnych dodaj przeciwstawne cechy pozytywne. Skorzystaj ze słownika antonimów, czyli wyrazów przeciwstawnych.

kłamliwy	tchórzliwy	leniwy	gwałtowny
↓	↓	↓	↓

- 2 Rozwiąż krzyżówkę. Wpisz przymiotniki utworzone od nazw cech bohaterów. Ułóż zdanie z hasłem głównym.
Wzór: odwaga – jaki? (r. męski) odważny

- 1 duma (r. żeński)
- 2 podstępność (r. męski)
- 3 bierność (r. żeński)
- 4 wrażliwość (r. męski)
- 5 porywczność (r. męski)

- 3 Podaj przymiotniki, od których utworzono poniższe rzeczowniki.

głupota

mądrość

smutek

wrogość

- 4 Z podanego tekstu wypisz przymiotniki wraz z rzeczownikami. Określ przypadek, rodzaj i liczbę tych par, a także stopień przymiotników.

Po długiej udręce, jaką był dwudziesty wiek, przyszedł czas względnej spokoju, harmonii. Świat stał się miejscem spokojniejszym i szczęśliwszym. Było coraz mniej ludzi, nie z powodu strasznych wojen czy plag, lecz dlatego, że rodziny nie miały już tylu dzieci.

- 5 Podkreśl przymiotniki nieodmienne.

Przyszedł do pracy w koszuli khaki.
Na plaży panie opalały się w kostiumach bikini.
Sweterki polo znów są bardzo modne.

Ułóż dwa zdania z wybranymi przymiotnikami, które zostały podkreślone.

- 6 Uzupełnij definicję przymiotnika odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Przymiotnik – część mowy nazywająca _____, właściwości istot żywych, przedmiotów, roślin, zjawisk, czynności.

Odpowiada na pytania *jaki?*, _____?, _____?

(np. _____ *marynarka*), _____?, *czyja?*, *czyje?*

(np. *braterski uścisk*), *który?*, _____?, _____?

(*południowa strona*, *centralna* _____) itp.

Przymiotniki odmieniają się przez _____, liczby

i _____. Cechą szczególną jest odmiana przez

rodzaje – męski, _____, _____

w liczbie pojedynczej oraz _____ i niemęskoosobowy

w liczbie _____ (np. _____ *kolega*, *dobra*

dziewczyna, _____ *dziecko*, _____ *koledzy*,

_____ *dziewczyny/dzieci*).

W języku polskim istnieją _____ nieodmienne (np. *bordo*, *blond*, *polo*).

Większość przymiotników podlega stopniowaniu (stopień

_____ – *mały*, _____, *dobry*; stopień wyższy

– _____, _____ *chory*, *lepsz*y; stopień

_____ – _____, _____ *chory*,

_____);

Zwykle nie stopniuje się przymiotników pochodzących

od rzeczowników (np. *drewniany*, _____).

- 7 Określ podane rzeczowniki dwoma przymiotnikami, które wyrażają ocenę tych przedmiotów.

zeszyt _____, _____

obraz _____, _____

8 Uzupełnij tabelę.

Typ stopniowania	Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
stopniowanie proste regularne	mądry		
stopniowanie proste nieregularne		gorszy	
stopniowanie opisowe			najbardziej lepki

9 Podkreśl przymiotniki, które nie podlegają stopniowaniu.

drukarski metalowy szybkie papierowy marmurowe

10 Utwórz zdania z podanymi przymiotnikami we wskazanej formie.

a) dzielny – rodzaj męskoosobowy, liczba mnoga

b) większy – rodzaj żeński, liczba pojedyncza

c) najmilszy – rodzaj męskoosobowy, liczba mnoga

11 Utwórz przymiotniki od podkreślonych rzeczowników. Napisz wyrażenia synonimiczne według wzoru.

Wzór: koszula z *lnu* – *lniana koszula*.

kwiat z <u>papieru</u>	miecz z <u>żelaza</u>	łańcuch ze <u>srebra</u>

1.5 Przymiotniki złożone

- 1 Połącz wyrazy z górnego rzędu z częstką *o*, a następnie z odpowiednimi wyrazami z rzędu dolnego. Powstaną w ten sposób przymiotniki złożone. Zapisz je w wyznaczonym miejscu.

jasny	południowy	rzymski	ciemny
-------	------------	---------	--------

o

żółty	niebieski	azjatycki	katolicki
-------	-----------	-----------	-----------

- 2 W opisie użyj przymiotników.

- a) smak słodko-gorzki – czyli _____
- b) zapach słodko-gorzki – czyli _____
- c) lody waniliowo-czekoladowe – czyli _____
- d) lot krótkodystansowy – czyli _____

- 3 Od podanych wyrażen utworz przymiotniki złożone. Napisz je z odpowiednimi rzeczownikami.

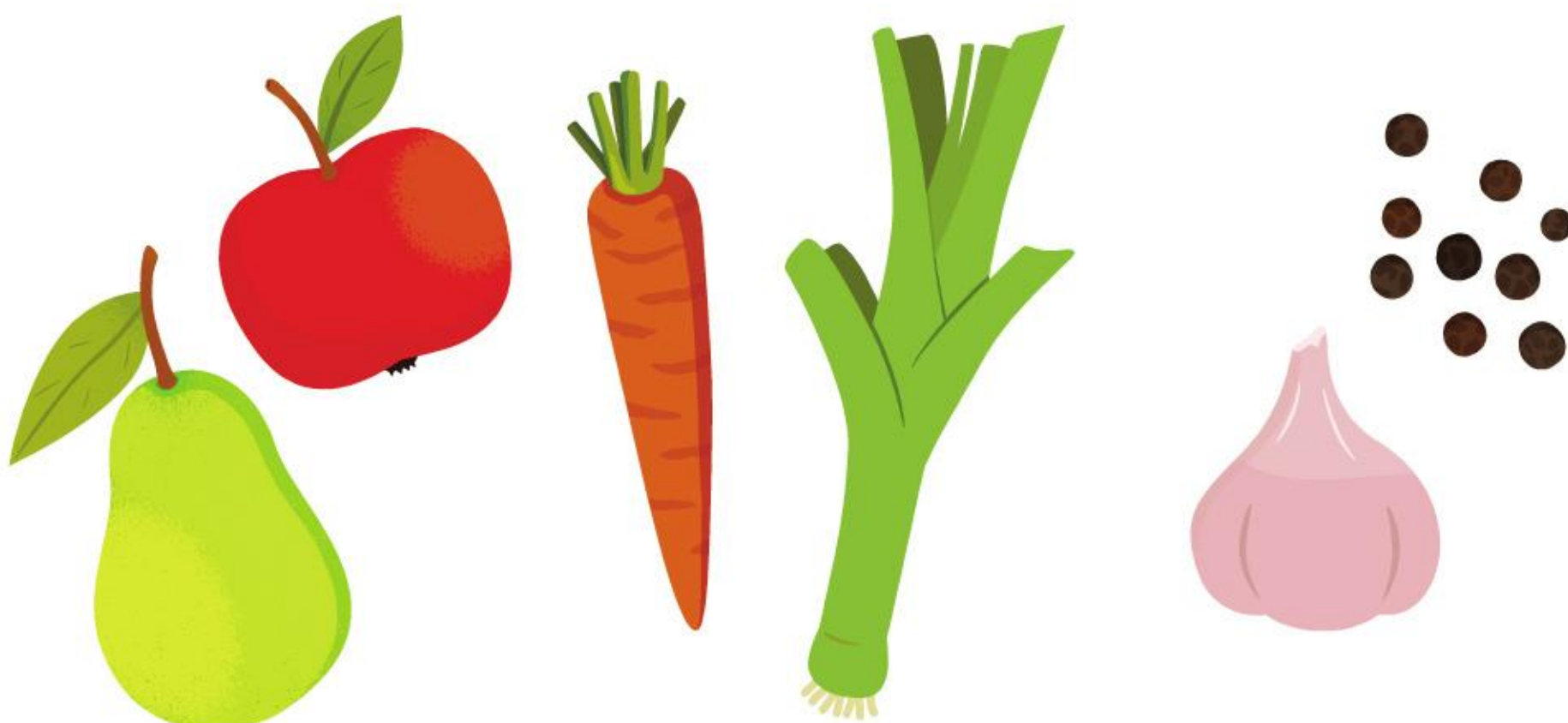
długi okres krótki termin biały o odcieniu perłowym

kredyt _____

pożyczka _____

_____ kolor

- 4 Podpisz produkty odpowiednimi przymiotnikami złożonymi.

krem _____ sałatka _____ sos _____

- 5 Utwórz przymiotniki opisujące kolory flag. Napisz je z łącznikiem bądź łącznikami.

- 6 Porównaj przymiotniki i napisz uzasadnienie ich pisowni.

rolniczoprzemysłowy

rolniczo-przemysłowy

1.6 Przysłówek

- 1
- Uzupełnij definicję przysłówka odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Przysłówek – nieodmienna część mowy, która jako samodzielna część zdania nazywa właściwości i okoliczności czynności, stanów oraz natężenie cech. Przysłówki odpowiadają na pytania: *jak?*, _____?, _____? (np. _____, *nieopodal, teraz*).

Podstawową funkcją przysłówka jest określanie czasownika (np. *Czytam (jak?) _____*), często również _____ (np. *Był bardzo mały*), innego przysłówka (np. *Dzieci mówiły _____ cicho*).

- 2
- Rozwiąż krzyżówkę. Wpisz przysłówki we wskazanym stopniu.

- 1

długo – st. najwyższy
- 2

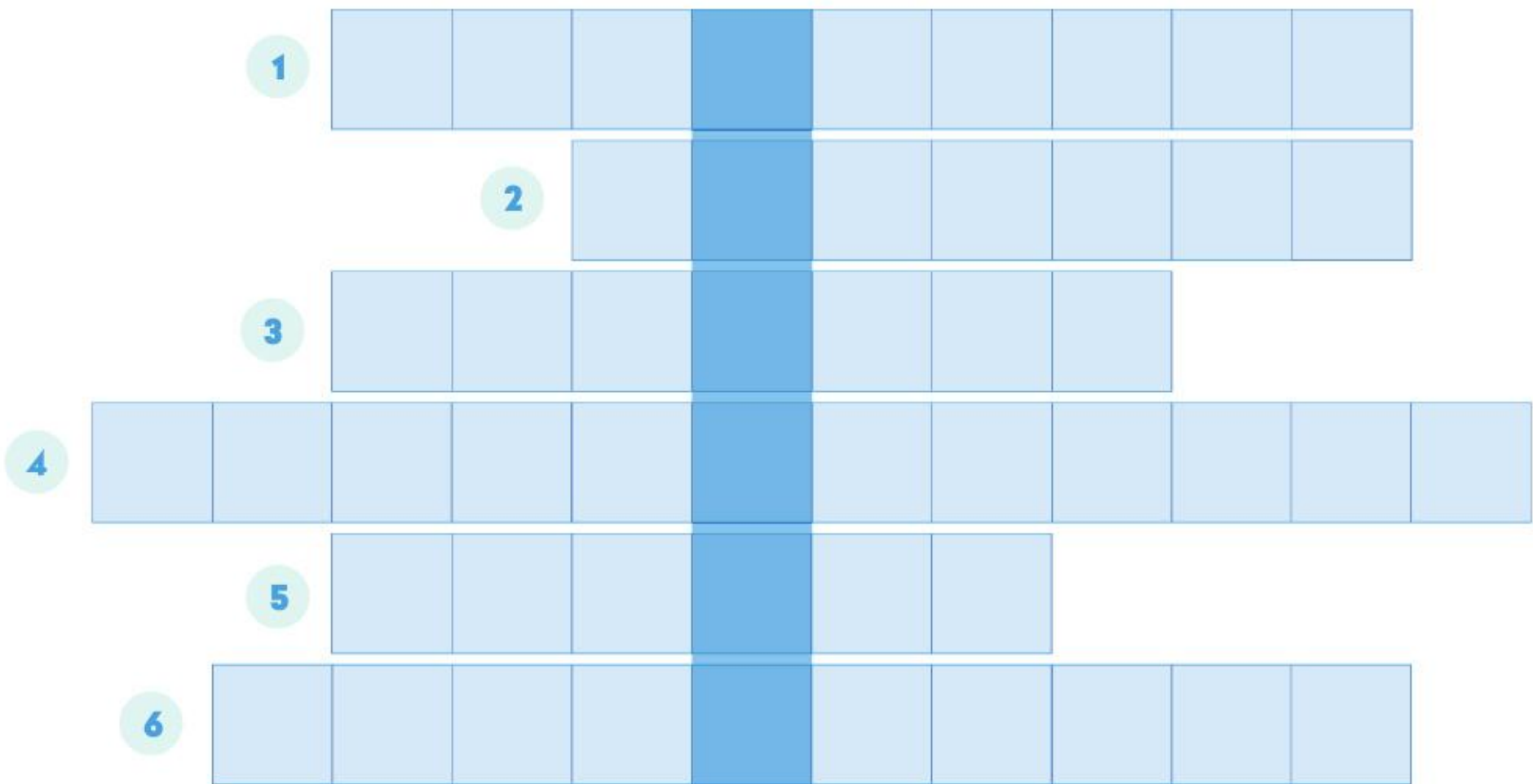
gorliwie – st. najwyższy
- 3

mocno – st. wyższy
- 4

źle – st. wyższy
- 5

słabo – st. wyższy
- 6

pewnie – st. najwyższy

- 3 W podanych zdaniach podkreśl przysłówki i napisz, do jakich części mowy należą wyrazy przez nie określane.

Wykonaj tę puskę dokładnie – _____

Zagrajcie to bardzo wolno – _____

On mówi głośniej niż ty – _____

- 4 Uzupełnij puste miejsca poprawnymi formami przysłówków.

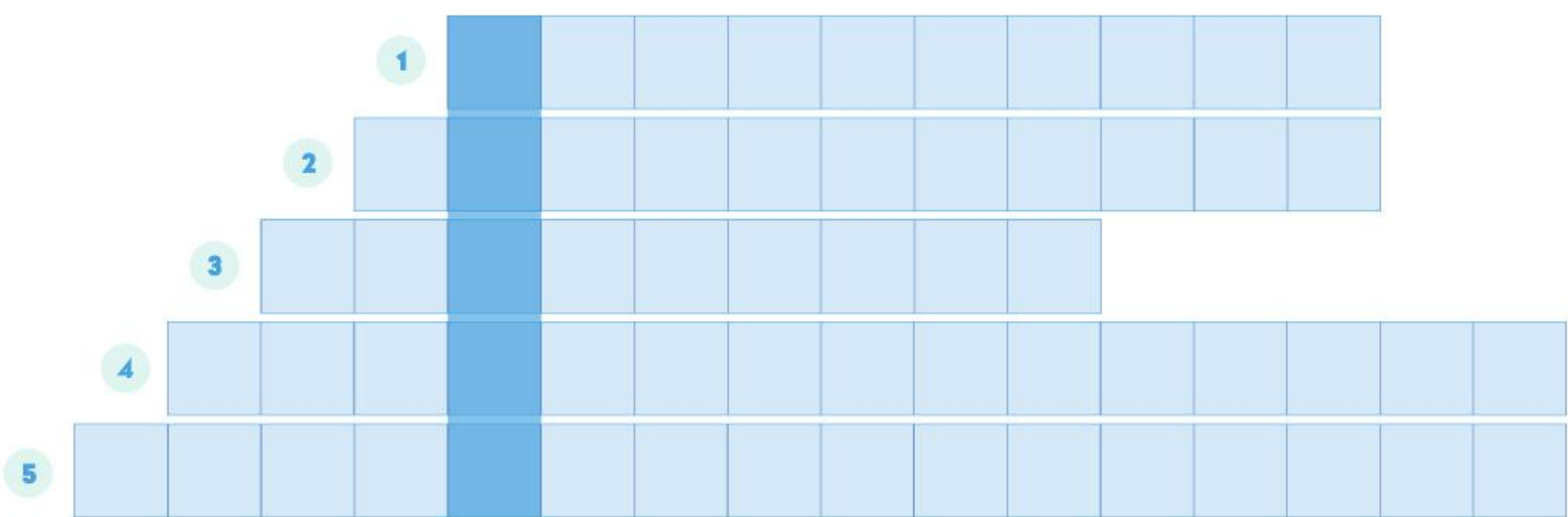
stopniowanie proste regularne	stopniowanie proste nieregularne	stopniowanie opisowe
stopień równy dokładnie stopień wyższy stopień najwyższy	 gorzej 	 najbardziej sucho

- 5 Podane przysłówki wpisz do właściwych części tabelki.

wolno nieopodal	teraz razem	wkrótce obok	wesoło spokojnie
Przysłówki jakościowe określające właściwości czynności i cech	Przysłówki okolicznościowe określające okoliczności towarzyszące czynności		

1.7 Liczebnik

- 1 Rozwiąż krzyżówkę. Wpisz wyrazy zawierające częśćkę wideo.
Wzór: rejestracja na taśmie wideo – wideorejestracja.

- 1 zbiór kaset z nagraniami wideo
 - 2 kaseta do zapisu wideo
 - 3 klip muzyczny nagrany techniką wideo
 - 4 odtwarzacz wideo
 - 5 konferencja prowadzona za pomocą urządzeń wideo
- 2 Wypisz z haseł do krzyżówki podkreślone rzeczowniki i określ je liczebnikami w odpowiedniej formie (np. jeden klip).

sto	jeden	dwa	pięć	tysiąc

- 3 Uzupełnij definicję liczebnika odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Liczebnik – część mowy określająca liczbę osób, _____, zdarzeń itp. lub ilość czegoś (odpowiada na pytanie *ile?* –

np. _____ *smartfonów*, _____ *paczek*) oraz wskazująca na ich kolejność w szeregu (odpowiada na pytanie *który, która z kolei?* – np. _____ *smartfon*, _____ *paczka*).

Ze względu na znaczenie liczebniki dzieli się na główne

(np. _____), _____ (np. *pół*, _____),

zbiorowe (np. *dwoje*, _____), porządkowe (np. _____).

Z tym podziałem krzyżuje się podział liczebników na określone

(np. *jeden*, _____) i nieokreślone (np. *kilka*, _____).

Ze względu na budowę dzieli się liczebniki na proste (jednowyrazowe,

np. _____) oraz złożone (wielowyrazowe,

np. _____).

- 4 Napisz poprawnie podane w nawiasach liczebniki z rzeczownikami.

Dźwigali po (21, paczka) _____

Prosimy o (31, czapka) _____

Zamów po (61, krzesło) _____

Byłem w grupie z (9, koleżanka) _____

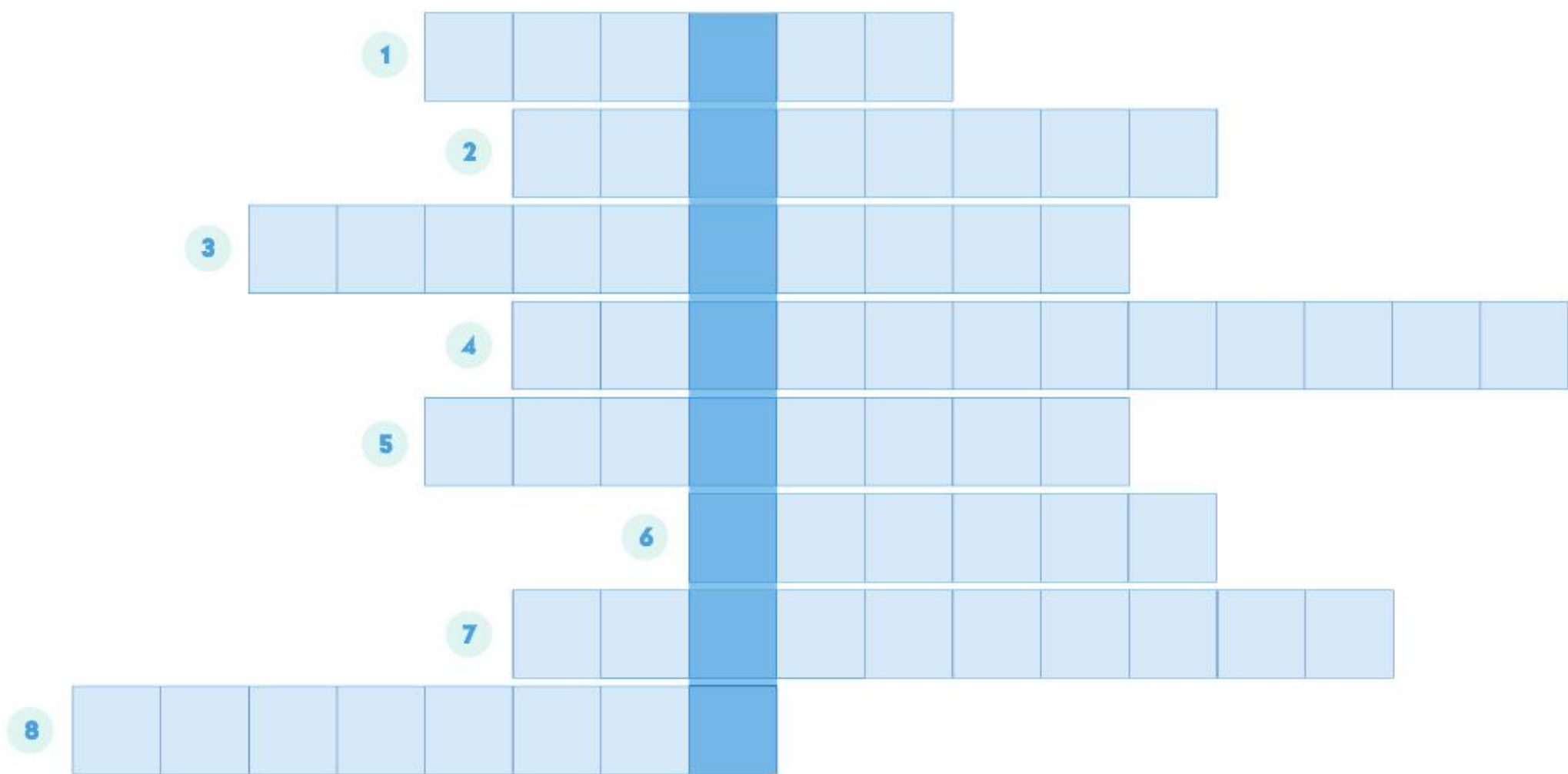
Bawiła się z (10, pies) _____

UWAGA: liczebniki zbiorowe tworzy się od liczebnika *dwa* do liczebnika *dzięćdziesiąt dziewięć*.

UWAGA: w narzędniku liczebników od pięć (5) do dziewięćdziesiąt (90) mogą wystąpić dwie końcówki: *-oma* (z *pięcioma kasetami*) lub *-u* (z *pięciu kasetami*).
UWAGA: jeśli liczebnik jeden jest składnikiem liczebnika złożonego, to pozostaje on nieodmienny (np. z *dwudziestu jeden kasetami*, o *trzydziestu jeden kasetach*).

Rozwiąż krzyżówkę. Wpisz nazwy podanych liczebników ze względu na ich znaczenie.

1	jedenaście	5	dwoje
2	jedenaścioro	6	siedem
3	jedenasty	7	trzeci
4	wiele	8	pół

Odnajdź ukryte liczebniki, napisz je i utwórz od nich liczebniki zbiorowe.

Wzór: dwa – dwoje, cztery – czworo.

7 Uzupełnij tabelę liczebnikami zgodnie z przyjętą zasadą.

Ile?		Który?, która?, którym? itp.	
jednowyrazowe	wielowyrazowe	jednowyrazowe	wielowyrazowe
dwa	dwadzieścia jeden	drugi	dwudziesty pierwszy
	trzydzieści trzy	piąty	
piętnaście			sto drugi
	dwieście dwanaście	dwusetny	
pięćset			sześćdziesiąty szósty
	dziewięćdziesiąt osiem		

8 Odmień przez przypadki liczebnik zbiorowy z rzeczownikiem.

Wzór:

M. troje dzieci

D. trojga dzieci

C. trojgu dzieciom

B. troje dzieci

N. trogiem dzieci

Ms. trojgu dzieciach

W. troje dzieci

sześcioro cieląt

dwadzieścioro kurcząt

M. _____

D. _____

C. _____

B. _____

N. _____

Ms. _____

W. _____

- 9 Wpisz podane wyrażenia z liczebnikami zbiorowymi do odpowiednich części tabeli.

sześcioro ludzi (kobiety i mężczyźni)	dziwięcioro jagniąt	dwoje drzwi
jedenaścioro zawodników (mężczyźni i kobiety)	siedmioro prosiąt	
trzyznaścioro skrzypiec	dziwięćdziesięcioro jagniąt	ośmioro sań

Liczebniki zbiorowe łączące się z rzeczownikami:		
występującymi tylko w liczbie mnogiej	oznaczającymi grupy osób różnej płci	oznaczającymi istoty niedorośle, których nazwy w mianowniku kończą się na -ę

- 10 Napisz poprawnie liczebniki i rzeczowniki – zmień odpowiednio ich formy. W nawiasach podaj nazwy tych liczebników.

(1,5) kilogram	(_____)
(8) cielę	(_____)
(55) łopata	(_____)
(0,5) bułka	(_____)
(1,5) dzień	(_____)
o (31) okno	(_____)
z (12) lalka	(_____)
(1/4) kilogram kaszy	(_____)

1.8 Zaimek

- 1 Zmień zamieszczone na rysunkach polecenia w taki sposób, aby uzupełnić je o konkretne informacje, zgodne z ilustracjami.

– Weź ze sobą
to i tamto.

– Podnieś to.

– Połóż to tam.

– Idź tam.

- 2 Uzupełnij definicję zaimka odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Zaimek – część mowy obejmująca wyrazy mogące zastępować w wypowiedzeniu rzeczowniki, _____, przysłówki oraz _____. Zaimek ma bardzo ogólne znaczenie – wskazuje na przedmioty, właściwości itp., ale dokładnie ich nie nazywa. Odsyła do kontekstu sytuacyjnego (np. w zdaniu *Siądź _____* – zaimkowi _____ musi towarzyszyć gest wskazujący miejsce) albo do innych wyrazów lub zdań tekstu, które zostały użyte wcześniej (np. *Zjadłem kilo czereśni. Zrobiłem _____ w minutę* – zaimek *to* odnosi się do treści całego poprzedniego zdania).

Aby zdanie z zaimkiem było zrozumiałe, odbiorcy musi być znany kontekst jego użycia – przedmiot, osoba, cecha, do której się odnosi (np. *To mój znajomy. Przywiozłem _____ z dworca* – zaimek _____ w zdaniu drugim jest zrozumiały przez odwołanie do słowa *znajomy* w zdaniu pierwszym) albo musi mu towarzyszyć dodatkowy gest (np. *Podejdź _____*).

W zależności od tego, jak się odmieniają, jaką część mowy zastępują w zdaniu, wyróżnia się zaimki rzeczowne (np. *ja*, _____), zaimki przymiotne (np. *nasz*, _____), zaimki liczebne (np. *tyle*, _____) i zaimki przysłówne (np. *tak*, *tam*, _____).

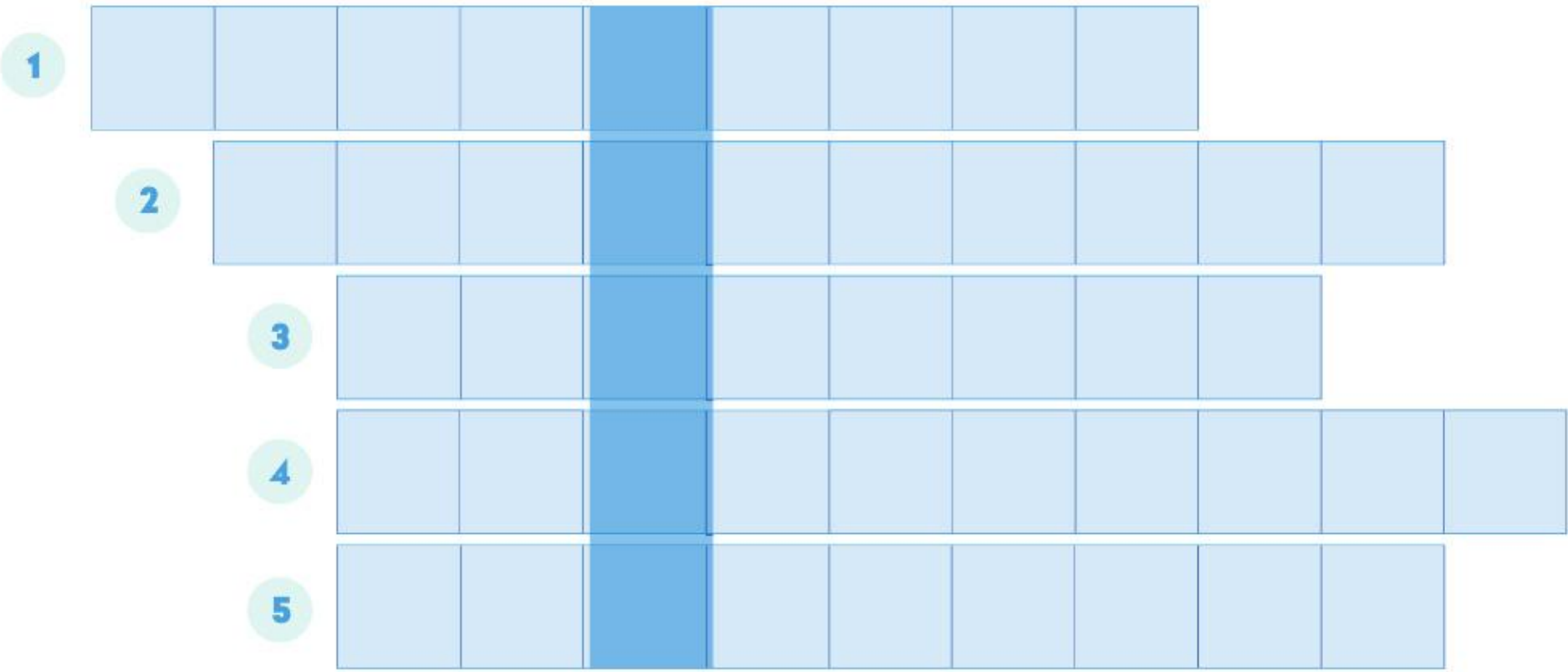
- 3 Ułóż trzy zdania z dowolnymi zaimkami.

4 Podane zaimki wpisz do właściwych części tabeli.

tam	coś	gdzieś	jakiś	jakaś	które	tyle	ileś	tu
on	nasze	moja	taka	nikt	ona	ja	ty	kiedyś

Zaimki rzeczowne (kto?, co?)	Zaimki przymiotne (jaki?, który?)	Zaimki liczebne (ile?)	Zaimki przysłowne (jak?, gdzie?, kiedy?)

5 Rozwiąż krzyżówkę. Nazwij podane zaimki (rzeczowny, liczebny, przysłowny, przymiotny). *Wzór: mój – (zaimek) przymiotny.*

1 ja

2 nasz

3 ile

4 zawsze

5 ona

6 W podanych zdaniach użyj zaimków zamiast podkreślonych wyrazów. Nazwij każdy zaimek.

a) Oto zegar. Wybiła na _____ godzina ósma.
zaimek _____

b) Kolega spóźnił się na spotkanie. Przyszedł na _____
pięć po ósmej.

zaimek _____

c) Spóźnienie było niewielkie. _____ spóźnienie zdarza
się każdemu.

zaimek _____

- 7** Wpisz brakujące formy zaimków. Niekiedy mogą one mieć
co najmniej dwie różne formy.

M. on
D. go, jego, niego
C. jemu, niemu
B. go, jego, niego
N. nim
Ms. nim

M. ona

D. jej, (do) _____

C. _____, (ku) _____

B. _____, (na) _____

N. _____

Ms. _____

M. oni, one

D. _____

C. im, (ku) _____, (ku) nim

B. _____, ich _____, (w) nie

N. _____

Ms. _____

- 8 Ułóż po jednym zdaniu z podanymi formami zaimków:

a) ona w dopełniaczu; b) on w celowniku; c) one w bierniku; d) oni w narzędniku.

Zaimki, np. *ja, ty, on*, mogą mieć dwie różne formy w celowniku: krótszą (*mi, ci, mu*) i dłuższą (*mnie, tobie, jemu*). Zaimki *ty* i *on* mają także dwie formy w bierniku: *cię, go* i *ciebie, jego*. Na początku zdania używa się tylko form dłuższych: *Mnie się tu dobrze pisze; Ciebie nie było rano; Jemu się to także uda*. W środku zdania zazwyczaj pojawiają się formy krótsze.

- 9 Użyj poprawnej formy zaimka podanego w nawiasie. Określ jego przypadek.

(ja) _____ nie bardzo wychodzi komunikowanie się z ludźmi.

(ty) _____ nie wolno przeszkadzać w czasie snu.

(ty) _____ nie ma w domu wieczorami.

Podaj (ja) _____ piłkę i raketkę.

Całuję (ty) _____ bardzo mocno.

Przywiozę (ty) _____ lody za chwilę.

- 10 Ułóż po dwa zdania z zaimkami *mi, ci, ciebie, mnie*. Pamiętaj o zasadzie ich użycia.

- 11 Napisz, od jakich wyrażen zawierających zaimek zostały utworzone podane przymiotniki. Wyrażenia z zaimkiem pisz oddzielnie (np. *cogodzinny* – *co godzina*).

coroczny

cotygodniowy

codzienny

comiesięczny

- 12 Ułóż zdania z podanymi wyrazami (pochodzącymi od wyrażen zawierających zaimek).

coraz

toteż

także

tymczasem

- 13 Uzupełnij zdania, dodając do podanych zaimków przeczenie *nie*.

ty

tam

wtedy

tak

To _____ miało być.

Miał przyjść on, a _____.

Postaw to tutaj, _____.

Miałeś przyjść _____, lecz dziś.

1.9 Przyimek

- 1 Wypisz dwa trudne połączenia zawierające przyimki.

- 2 Ułóż zdania z połączeniami *naprawdę* i *na pewno*.

- 3 Napisz wyrażenia, w których wystąpią wskazane przyimki.
Wzór: nad siebie – nade mnie.

w – we

od – ode

przed – przede

przez – przeze

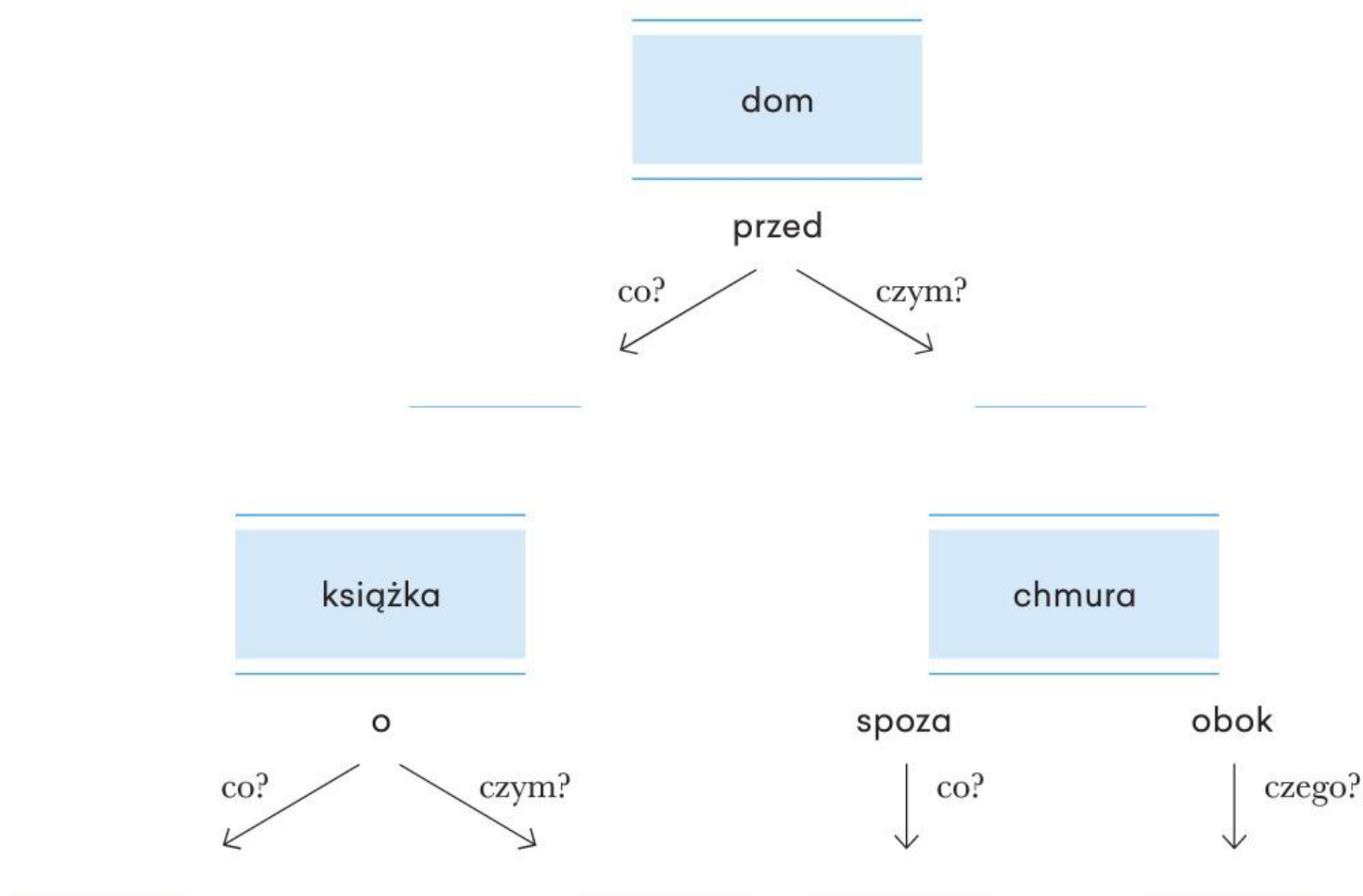
- 4 Uzupełnij definicję przyimka odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Przyimek – nieodmienna i niesamodzielna część mowy. Przyimki wskazują na zależności: _____ – m.in. *do, od, nad, pod, naprzeciw* (np. *Przyjdź _____ mnie*), czasowe – m.in. *za, od, podczas, o* (np. *Będziemy _____ minutę*), celowe – m.in. *dla, do, po* (np. *Idź _____ bilety*) i inne.

Przyimek łączy się w odpowiednim przypadku z rzeczownikiem lub zaimkiem rzeczownym, tworząc z nimi wyrażenie _____ (np. _____).

W wyrażeniach przyimkowych konkretny przyimek wymaga, by rzeczownik (lub zaimek) wystąpił w określonym _____ (np. *dla* + dopełniacz, *przez* + _____).

- 5 Napisz podane rzeczowniki w formach wymaganych przez przykładowe przyimki. Określ przypadek rzeczownika.
Wzór: *za drogę* (B.), *za drogą* (N.).

- 6 Uzupełnij zdania podanymi liczebnikami w odpowiedniej formie.

UWAGA: przyimek *około* wymaga dopełniacza
(*około* – czego? roku, *około* trzynastej).

Zabrakło mu około (2) _____ metrów do rekordu.

Wycieczka zakończyła się około (17) _____.

Prace konserwatorskie trwały _____ około (rok).

Przygotuj około (litr) _____ letniej wody.

Napisz cztery zdania z przyimkiem *około*.

- 7 W podanych zdaniach podkreśl wyrażenia przyimkowe. Określ, z jakimi częściami mowy się łączą.

a) Policz do trzech.

b) Skaczemy na trzy.

c) Nie wyglądał na zdrowego.

d) Policzę się z tobą.

e) Weź sok dla kolegi.

f) Zrobię to w twoim zastępstwie.

g) Zrób pracę na teraz.

- 8 Napisz pięć dowolnych wyrażen przyimkowych z rzeczownikiem dom.

- 9 Napisz wyrażenia złożone z podanych części mowy.
- a) przyimek i zaimek _____
 - b) przyimek i przymiotnik _____
 - c) przyimek i przysłówek _____
 - d) przyimek i liczebnik _____
 - e) przyimek i rzeczownik _____

- 10 Napisz po dwa zdania z utworzonymi wyrażeniami przyimkowymi.
- _____
- _____
- _____
- _____

- 11 Wyrażenia przyimkowe znalezione w poniższych zdaniach wpisz do odpowiedniej rubryki tabeli.

Wyjdź na dwór.	Przez minutę nie oddychaj.
Drzewa się złamały wskutek oblodzenia.	Chodźcie na lody.

Zależności przestrzenne (gdzie?)	Zależności czasowe (ile czasu?)	Zależności celowe (po co?)	Zależności przyczynowe (dlaczego?)

- 12 Rozpoznaj typ wyrażen przyimkowych z ćwiczenia 9 i wpisz je do tabeli.

Zależności przestrzenne (gdzie?)	Zależności czasowe (ile czasu?)	Zależności celowe (po co?)	Zależności przyczynowe (dlaczego?)
Podaj własne dodatkowe przykłady.			

- 13 Ułóż zdania z wyrazami i wyrażeniami z ramki. Zwróć uwagę na ich znaczenie. Dodaj zdanie z własnym przykładem.

naprawdę – na prawdę	zapewne – za pewne	zazwyczaj – za zwyczaj

Sprawdź się!

- 1** Odmień przez przypadki podany rzeczownik, oddziel temat od końcówki, wypisz tematy oboczne i oboczności głosek.

rosa

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.		
D.		
C.		
B.		
N.		
Ms.		
W.		

tematy oboczne _____

oboczności głosek _____

- 2** Wypisz z podanego zdania rzeczowniki i czasowniki. Określ formę gramatyczną tych rzeczowników (przypadek, liczbę, rodzaj) i czasowników (osobę, liczbę, czas, rodzaj, tryb).

W głębokiej jaskini żyły dwa wielkie węże.

3 Napisz trzy zdania z czasownikami w trybie przypuszczającym z *nie*.

4 Przekształć podane zdania.

a) ze strony czynnej na stronę bierną: *Pilny uczeń odrobił lekcję.*

b) ze strony biernej na stronę czynną: *Mieszkanie zostało zalane wodą.*

5 Podkreśl czasowniki w stronie biernej.

był golony

była czesana

patrzyła

bała się

6 Podane wyrazy wpisz do poszczególnych części tabeli.

przyjemnie	wczoraj	miękki	więcej	najjaśniej	największy
------------	---------	--------	--------	------------	------------

wyraz odmienny	wyraz nieodmienny	przymiotnik	przysłówek

7 Podane liczebniki wpisz do odpowiednich miejsc w tabelach.

dwa	dwadzieścia	kilkoro	pięcioro	kilkanaście
	pół	kilka	dziesiąty	ćwierć

Liczebniki określone			
główne	porządkowe	ułamkowe	zbiorowe

Liczebniki nieokreślone			
główne	porządkowe	ułamkowe	zbiorowe

8 Podane zaimki wpisz do odpowiednich rubryk tabeli.

który, ona, taki, ile, gdzie, tam, tyle

Zaimki			
rzeczowne	przymiotne	liczebne	przysłowne

Zaimki			
dzierżawcze	wskazujące	osobowe	pytające

2.1 Podmiot, orzeczenie

- 1 Uzupełnij definicje podmiotu i orzeczenia odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Podmiot – jedna z dwóch głównych części _____.

Nazywa osobę, _____, zjawisko itp., o których się orzeka – przypisuje _____ (np. _____ *gaszą* *pożar*), stan (np. *Pacjent* _____) lub cechę (np. *Karetka* *jest* _____). W funkcji podmiotu występuje najczęściej _____ lub zaimek rzeczowny w mianowniku (np. _____ *pomagają*; _____ *krzyczy*). Wyróżnia się też _____ domyślny – ukryty w osobowej formie czasownika (np. _____ *ludzi* – my; _____ *bandaż* – ja).

Podmiot w dopełniaczu występuje wtedy, gdy orzeczenie jest zaprzeczone albo stwierdza brak, przybywanie lub ubywanie czegoś (np. *Wody zabrakło*, _____ *nie było*, _____ *przybywało*).

Orzeczenie – odnosi się do _____, tworząc z nim w zdaniu związek główny. Nazywa czynność wykonywaną przez _____ lub stan, w którym się on znajduje (np. *Ludzie* *krzyczą*; *Karetka* _____). Odpowiada na pytania: *co* _____ *podmiot?*, *co się z nim* _____ *?*, *w jakim* *jest* _____ *?* Stanowi je najczęściej czasownik w formie _____.

2 Połącz fragmenty zdań tak, aby powstały całe zdania.

Janek i Basia	nie było jeszcze na miejscu.
Straży pożarnej	wzywają pomocy od godziny.
Ktoś z pobliskiej kamienicy	zadzwoił po policję i pogotowie.

3 Uzupełnij tabelę wyrazami z powyższych zdań.

Wykonawcy czynności (podmioty)	Czynności (orzeczenia)

4 Podkreśl podmiot (——) i orzeczenie (— — —) w podanych zdaniach. Jeżeli znajdziesz podmiot domyślny, wpisz zaimek w odpowiednim miejscu w zdaniu.

Przechodziłam przez dobrze oświetlone skrzyżowanie. Innych przechodniów nie było. Ktoś chyba wpadł do wykopu pozostawionego przez robotników. Zawróciłam, by sprawdzić, co się wydarzyło. Do wykopu wpadł jakiś mężczyzna. Dół był dosyć głęboki. Usiłowałam coś zrobić. Dwaj przechodnie zatrzymali się. Pomogli mi wydobyć mężczyznę z wykopu.

- 5 Wpisz dostrzeżone w powyższym tekście podmioty do właściwych części tabeli.

Podmiot w mianowniku	Podmiot w dopełniaczu	Podmiot domyślny

- 6 Napisz zdania z podmiotem w dopełniaczu, przeciwstawne do podanych.

Dziecko było w klasie. _____

W apteczce znajdziesz bandaż. _____

Lekarze będą w szpitalu. _____

W tym roku było piękne lato. _____

- 7 Z podanych wyrazów ułóż zdania ze wskazanymi typami podmiotów.

a) podmiot w dopełniaczu: karetka być nie wciąż

b) podmiot domyślny: uciekać przed pożar (my)

c) podmiot w mianowniku: krzyczeć ktoś głośno bardzo

Zamień zdania według wskazówek.

a) zdania bezpodmiotowe na zdania z podmiotem

Wzywano pomocy. _____

Zawieziono dzieci do szkoły. _____

Kotka wzięto do domu. _____

Umyto łapki. _____

b) zdania z podmiotami na zdania bezpodmiotowe

Strażacy zlikwidowali plamę oleju. _____

Opatrywaliśmy poszkodowanych. _____

Dzieci sprzątnęły liście. _____

Gruz został wyniesiony przez robotników. _____

Wymyśl i napisz po dwa zdania ze wskazanymi typami zdań.

a) zdanie z podmiotem w mianowniku

b) zdanie z podmiotem w dopełniaczu

c) zdanie z podmiotem domyślnym

d) zdanie bezpodmiotowe

2.2 Orzeczenie imienne

- 1 Uzupełnij podane wypowiedzi wyrazami z ramki w odpowiedniej formie.

Będę świetnym _____

Będę ci zawsze _____

Zostanę _____ świata

Stanę się _____

lekarz wierny niewidzialny głodny mistrz wartownik kolega

- 2 Wpisz dowolne wyrazy tak, aby utworzyć poprawne związki wyrazowe.

wydawał się

było

zostaną

_____ (jaki?)

_____ (jak?)

_____ (kim?)

jest

okazali się

_____ (z czego?)

_____ (jacy?)

- 3 Uzupełnij definicję orzeczenia imiennego odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Orzeczenie imienne – składa się z łącznika wyrażonego osobową formą czasowników: *być*, _____, _____, *okazać się*, *wydawać się* lub zaimkiem *to* oraz orzecznika wyrażonego rzeczownikiem w narzędniku (*Jestem* _____), _____ (np. *Będę miła*), _____ rzeczownym lub przymiotnym (*Oni nie są tacy*), _____ porządkowym (*Była* _____ *na mecie*), przysłówkiem (*Jest* _____), wyrażeniem _____ (*Nóż okazał się z drewna*).
Łącznikiem może być wyraz *to* lub wyrażenie *jest to* – wtedy orzecznik wyrażony rzeczownikiem ma formę mianownika (np. *Nasza mama to* _____).

- 4 Podkreśl orzeczenia imienne. Wypisz ze zdań łącznik i orzecznik.

Ten samochód okazał się najszybszy.

łącznik _____ orzecznik _____ (wyrażony _____)

Będziecie dobrym małżeństwem.

łącznik _____ orzecznik _____ (wyrażony _____)

Obrączki wydawały się ze złota.

łącznik _____ orzecznik _____ (wyrażony _____)

W tamtym momencie nie był sobą.

łącznik _____ orzecznik _____ (wyrażony _____)

Stał się symbolem zwycięstwa.

łącznik _____ orzecznik _____ (wyrażony _____)

Jest ciepło.

łącznik _____ orzecznik _____ (wyrażony _____)

Wpisz w puste miejsca orzeczenia imienne zgodnie ze wskazówkami.

Uczniowie _____
(orzecznik wyrażony rzeczownikiem)

Latem _____
(orzecznik wyrażony przysłówkiem)

Ten zeszyt _____
(orzecznik wyrażony przymiotnikiem)

_____ w kolejce do lekarza.
(orzecznik wyrażony liczebnikiem porządkowym)

Nasz dom będzie _____
(orzecznik jest wyrażeniem przyimkowym)

Podkreśl zdania, w których nie ma orzeczenia imiennego.

Jestem najlepszym kucharzem.

Jestem na siódmym piętrze.

Chyba zostanę pilotem.

Chyba zostanę w domu.

Będziemy najszybsi.

Będziemy ostatni.

Utwórz dwie podobne pary zdań.

2.3 Przydawka

- 1 W instrukcji obsługi dodaj brakujące określenia rzeczowników.

Bateria nie musi być rozładowana przed rozpoczęciem (czego?)

_____ . Nie istnieje efekt pamięci, który mógłby

spowodować (jaką?) _____ wydajność (czego?)

_____ . (Jakie?) _____ ładowarki zostały

zaprojektowane tak, aby maksymalnie wydłużyć czas działania

(czego?) _____. Baterię można ładować wielokrotnie.

Nie przechowuj ładowarki w miejscach (jakich?) _____ ,

np. na słońcu, ani nie korzystaj z niej w warunkach (jakich?)

_____, np. w łazience. Nie zostawiaj baterii w (jakich?)

_____ lub zimnych miejscach, ponieważ może

to spowodować spadek jej (czego?) _____ .

- 2 Z uzupełnionego tekstu z poprzedniego ćwiczenia wypisz rzeczowniki wraz z określeniami i napisz, jakie części mowy pełnią funkcję określeń.

Wzór: przed rozpoczęciem ładowania – rzeczownik w funkcji określenia.

- 3** Uzupełnij definicję przydawki odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Przydawka – każde określenie _____
w zdaniu. Nazywa m.in. cechy, przynależność, kolejność rzeczy,
_____, zjawisk itp. (np. _____ *notes, piłka do*
_____). O przydawkę pytamy: *jaki?*, _____?,
czyj?, *ile?*, *kogo?*, _____?, *z czego?*, *do* _____? itp.
W funkcji przydawki może wystąpić:
przymiotnik, zaimek _____, liczebnik _____
(np. _____ *telefon, moja komórka, druga para*);
_____ w tym samym przypadku co rzeczownik określany
(np. *miasto Kielce*) lub w dopełniaczu (np. *telefon brata*);
wyrażenie _____ (np. *telefon z plastiku*).

- 4 Dopisz przydawki określające właściwości telefonu.

- 5 Podkreśl w zdaniach przydawki. Połącz je linią z odpowiednią nazwą.

Mam japoński telefon komórkowy.

przydawka
przymiotna

Operator z Polski proponuje obniżki.

przydawka
zaimkowa

Przyjemnie śpi się w świeżej pościeli.

przydawka wyrażona
rzeczownikiem
w dopełniaczu

Moja komórka jest już stara.

przydawka
rzeczowna

Ewa jest zuch dziewczyną.

przydawka
liczebna

Trzy numery zostały wyłączone.

przydawka
przymkowa

Pierwszy dzwonek zabrzmiał głośno.

Rozmowa babci trwała dość długo.

- 6 Zamień przydawki przymiotne na przydawki przymkowe i odwrotnie.

- a) telefon z aluminium – _____
- b) _____ – gumowy przewód
- c) instrukcja na papierze – _____
- d) _____ – szklany ekran
- e) podstawka z drewna – _____
- f) _____ – skórzane etui
- g) pasek z materiału – _____
- h) _____ – kartonowe opakowanie

- 7 Do podanych wyrazów dopisz przydawki według wskazań.

dom			
przydawka przymiotna	przydawka rzeczowna	przydawka liczebna	przydawka przymkowa
połączenie			
przydawka przymiotna	przydawka rzeczowna	przydawka liczebna	przydawka przymkowa

- 8 W podanym fragmencie podkreśl rzeczowniki z przydawkami. Określ przypadek, rodzaj i liczbę każdej z przydawek.

„Całe moje życie jest nieudane – myślał pan Fusi. – Kim jestem? Tylko małym fryzjerem. Gdybym mógł prowadzić odpowiednie życie, byłbym zupełnie innym człowiekiem”. Pan Fusi nie wiedział jednak, jak miałoby wyglądać to odpowiednie życie. Wyobrażał sobie tylko coś mającego znaczenie luksusowego, co widuje się w pismach ilustrowanych.

2.4 Okolicznik

- 1 Uzupełnij teksty rozmów zgodnie ze wskazówkami.

– Witam państwa (jak?)

– Proszę zadzwonić (kiedy?)

- 2 Uzupełnij poniższy dialog. Weź pod uwagę pytania w nawiasach.

A: Cześć. Co robiłeś (kiedy?) _____?

B: Poszedłem (gdzie?) _____.

A: A kiedy przyjdiesz (dokąd?) _____?

B: Chyba (kiedy?) _____.

A: Zostaniesz u mnie (jak długo?) _____?

B: Mogę zostać tylko (ile?) _____.

- 3 Uzupełnij definicję okolicznika odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Okolicznik – określenie _____ w zdaniu, informujące o różnych okolicznościach (_____, czasie, _____, celu, przyczynie), w jakich zachodzą czynności wyrażone czasownikiem. Ze względu na ich znaczenie wyróżnia się między innymi:

- okolicznik _____ – odpowiada na pytania: _____?, *jak długo?* itp. (np. *Stoimy tu* _____);
- okolicznik _____ – odpowiada na pytania: _____?, *w jakim celu?* (np. *Przyjdę* _____);
- okolicznik miejsca – odpowiada na pytania: _____?, *którędy?* itp. (np. *Wyjdź* _____);
- okolicznik _____ – odpowiada na pytania: _____?, *w jaki sposób?* (np. *Pisz* _____);
- okolicznik przyczyny – odpowiada na pytania: *dla czego?*, *z jakiej przyczyny?* (np. *Z powodu* _____).

Funkcję okoliczników w zdaniu pełnią najczęściej: _____ i zaimki przysłówne (np. *Mów wolniej*; *Siadam tu*), wyrażenia _____ (np. *Będę na dole*), _____ (np. *Taksówki pojedą ulicą*).

- 4 Ułóż zdanie z okolicznikiem miejsca odpowiadającym na pytanie *dokąd?*, a wyrażonym wyrażeniem przyimkowym.

- 5 Podkreśl w tekście okoliczniki i je nazwij. Napisz, czym zostały wyrażone.

W Hadesie wymierzono mu ciężką karę: miał wynieść wielki kamień na bardzo wysoką i stromą górę. Syzyf natychmiast zabrał się do roboty. Wydźwignął ów głaz prawie pod sam szczyt, gdy wtem skała wysliznęła mu się z rąk i spadła z powrotem na dół.

okolicznik _____	rodzaj _____	wyrażony _____
okolicznik _____	rodzaj _____	wyrażony _____
okolicznik _____	rodzaj _____	wyrażony _____
okolicznik _____	rodzaj _____	wyrażony _____
okolicznik _____	rodzaj _____	wyrażony _____
okolicznik _____	rodzaj _____	wyrażony _____

- 6 Napisz różne rodzaje okoliczników zgodnie ze wskazówkami. Nazwij okoliczniki.

idę	jak długo? okolicznik	skąd? okolicznik	jak? okolicznik
rozmawiamy	jak długo? okolicznik	w jaki sposób? okolicznik	gdzie? okolicznik
śpiewała	kiedy? okolicznik	gdzie? okolicznik	jak? okolicznik

2.5 Dopełnienie

- 1 Na podanych ilustracjach podkreśl wyrazy, które w zdaniu „dopełniają” znaczenie czasownika.

Czy napije się pan soku?

Na początek napije się pani soku czy herbaty?

– Tato, kupisz mi samochód?

Tato, kupisz mi samochód czy te klocki?

Zjesz na kolację kanapkę z szynką?

Zjesz na śniadanie kanapkę z serem czy płatki kukurydziane z mlekiem?

- 2 Wpisz określenia czasownika zgodnie ze wskazówkami.

Kelner przyniósł	
komu?	co?
Obsługa obdarowała	
kogo?	czym?
Dziadek opowiedział	
komu?	co?

- 3 Uzupełnij definicję dopełnienia odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Dopełnienie – część zdania określająca najczęściej

_____ w zdaniu, informuje o osobach i przedmiotach, z którymi czynność jest związana, np. *Kelner przyniósł* (co?)

_____. *Smakowała ona* (komu?) _____.

O dopełnienie pytamy, używając pytań przypadków (*kogo?*,

_____, _____?, *czemu?* itd.) oprócz mianownika i wołacza.

W funkcji dopełnienia występują najczęściej:

- _____ lub zaimki rzeczowne, np. *Gość siadł przy stole*;
Nie ma _____;
- wyrażenia przyimkowe, np. *Możesz* _____ *liczyć*.

- 4 W pytaniach o rozstrzygnięcie podkreśl wszystkie dopełnienia. Wypisz je i określ przypadek każdego rzeczownika.

Dasz mi piłkę czy raketkę?

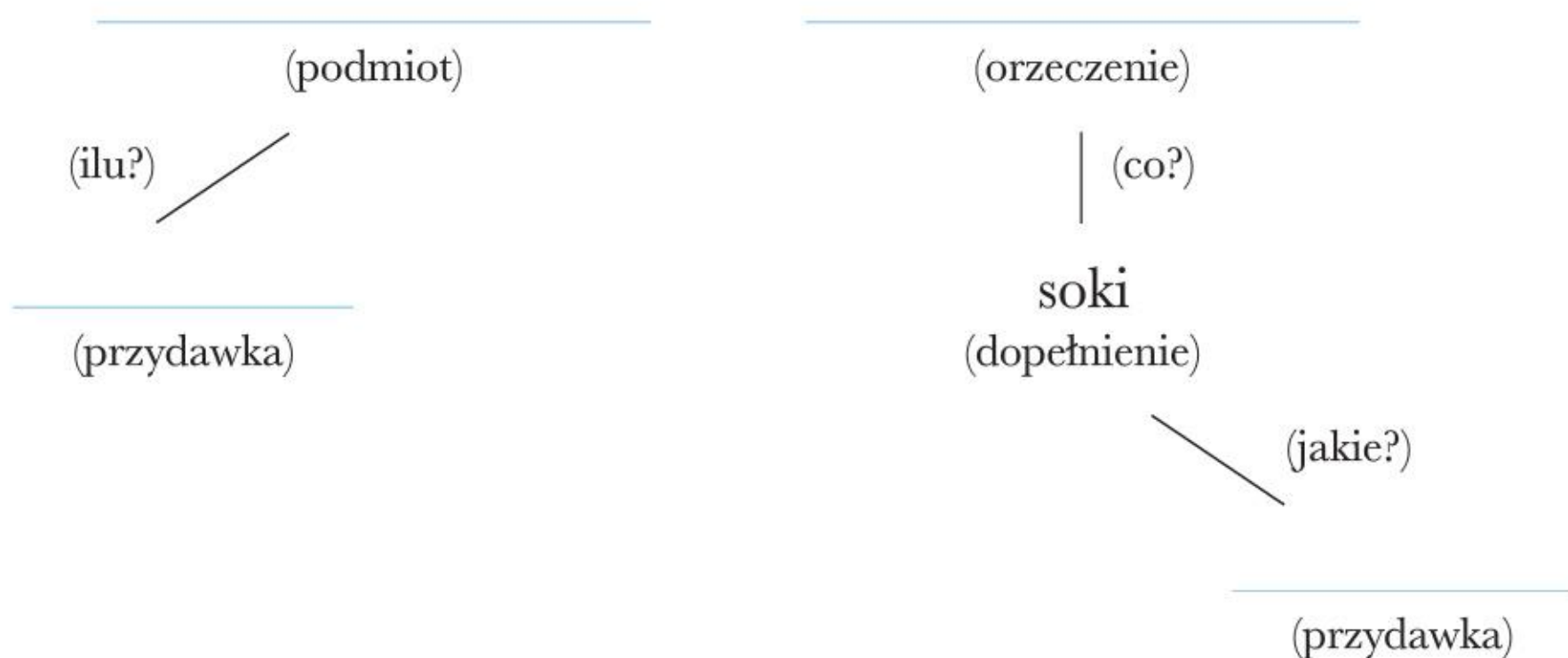
Kupimy bułki czy chleb?

Zjesz tort czy zdrową sałatkę?

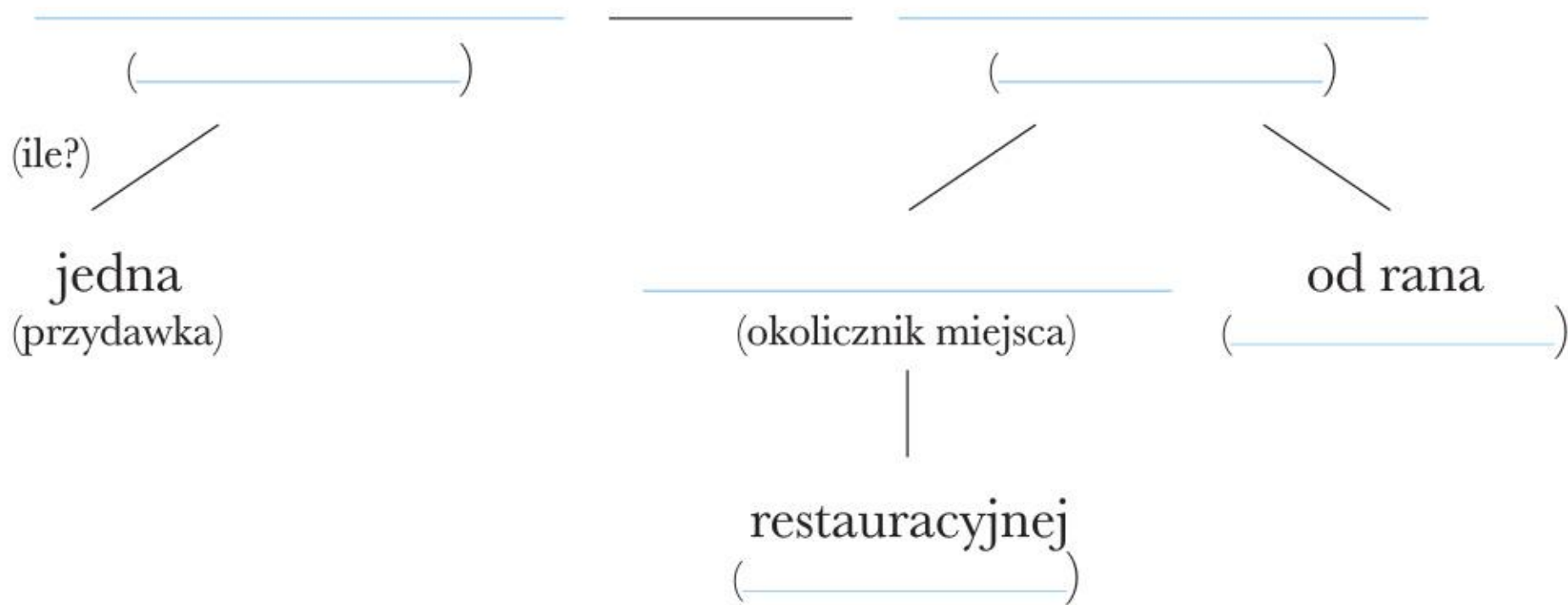
Pójdziemy z babcią do kina czy na spacer?

- 5 Narysuj (uzupełnij) wykresy zdań i nazwij ich części.

a) Wszyscy goście zamówili soki owocowe.

b) W sali restauracyjnej jedna osoba siedziała od rana.

c) Rodzina naszego kolegi zamówiła szybko obiad dla gości.

2.6 Zdanie złożone podrzędnie

- 1 W podanych dialogach zakreśl zdania zawierające dwa orzeczenia.

– Możesz zdać świetnie egzamin, jeżeli się jeszcze pouczysz.

– Aha, świetnie zdam.

– Jeśli więcej się pouczysz, możesz zdać świetnie egzamin.

– Oj, muszę więcej popracować.

- 2 Podane zdania podziel na dwa zdania i zaznacz łukiem ze strzałką kierunek pytania o zdanie podrzędne. Napisz to pytanie.

Wzór:

Kiedy już odrobisz lekcje, ^{kiedy?} może znajdziesz czas na grę.

Gdy pan zostanie w pracy dłużej, ma pan szansę na premię w tym miesiącu.

Jeżeli skończycie pracę w godzinę, możecie zostać zatrudnieni.

Okazałeś się dobrym kolegą, ponieważ pożyczyłeś mu swój rower.

- 3 Uzupełnij definicję zdania złożonego podrzędnie odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

W skład **zdania złożonego podrzędnie** wchodzi: zdanie główne, czyli _____ (np. _____, kiedy? *gdy wybije ósma*), które zawiera główną treść, i zdanie _____, które bliżej określa, uzupełnia lub rozwija treść zdania nadrzędnego (np. *Zdasz egzamin, dlaczego?* _____). Zdanie podrzędne rozpoznajemy za pomocą odpowiednich pytań kierowanych od zdania _____ do zdania _____. Zdania składowe w zdaniu podrzędnie złożonym łączą się zwykle za pomocą: _____ (np. *że, bo,* _____) lub zaimków (np. *kto,* _____).

- 4 Podkreśl zdania złożone podrzędnie.

Leslie biegała razem z chłopcami i codziennie wygrywała. Do piątku sporo chłopców z czwartej i piątej klasy odeszło na wzgórze, żeby bawić się w wojnę. Biegaczy zostało tak niewiele, że eliminacje nie miały sensu. Bieganie straciło cały urok. I wszystko to było winą Leslie.

Jess zrozumiał, że nigdy nie będzie najszybszym biegaczem wśród uczniów czwartej i piątej klasy.

W piątek urządzili jeszcze jeden wyścig. Leslie znów wygrała. Wszyscy wiedzieli bez słów, że to koniec biegania.

- 5 Ułóż i napisz dwa zdania podrzędne. Następnie podziel te zdania na dwa zdania: nadrzędne i podrzędne. Zaznacz strzałką kierunek pytania o zdanie podrzędne. Napisz to pytanie.

- 6 Narysuj wykresy zdań podkreślonych w ćwiczeniu 4, zaznacz na nich zdanie nadrzędne (N) i zdanie podrzędne (P). Do każdego z podkreślonych zdań napisz pytanie skierowane do zdania podrzędnego.

a) wykres:

b) wykres:

c) wykres:

d) wykres:

- 7 Ułóż zdania złożone podrzędnie według podanych schematów.

a)

	N	

	kiedy?	P
	_____	_____

b)

	N	

	po co?	P
	_____	_____

c)

		N

Mimo że	P	

d)

		N

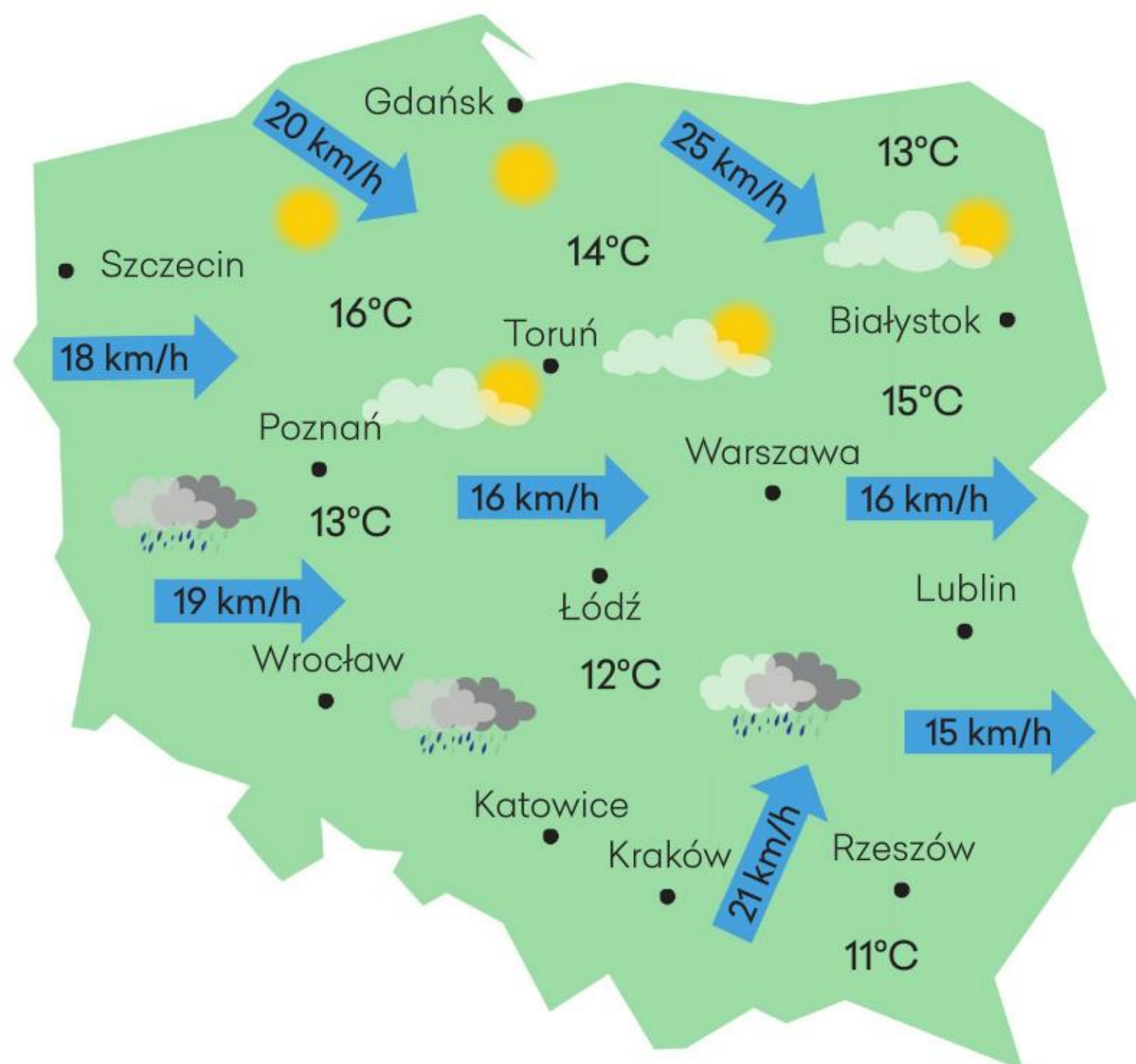
Jeśli	P	

e)

	N	

	gdzie?	P
	_____	_____

2.7 Zdanie złożone współrzędnie

- 1 Na podstawie powyższej mapy uzupełnij zdania złożone współrzędnie.
- a) Na północy Polski temperatura osiągnie _____, a na południu wyniesie _____.
 - b) Wiatr na zachodzie będzie wiał z prędkością _____, a w okolicach Lublina osiągnie _____.
 - c) Na północy będzie _____, ale na południu może _____ deszcz.
 - d) Najwyższa temperatura _____, więc tam można _____.
 - e) Deszcz spadnie _____, dlatego koniecznie _____.

2 Napisz skróty podanych wyrazów.

północny – _____ południowy – _____
zachodni – _____ wschodni – _____
kilometrów na godzinę – _____ Celsjusza – _____

3 Uzupełnij definicję zdania złożonego współrzędnie odpowiednimi wyrazami i własnymi przykładami.

Zdanie złożone współrzędnie składa się ze _____
składowych niezależnych od siebie treściowo lub połączonych
luźnym związkiem znaczeniowym – żadne z nich nie jest zdaniem
_____ ani określającym. W związku z tym nie można
postawić między nimi _____, np. *Wiatr mocno wieje,*
a _____.

Wykres tego zdania: _____¹, a _____².

Zdania składowe w zdaniu _____ złożonym łączą się
ze sobą za pomocą spójników, m.in. _____, *a*, *ale*, _____, _____,
więc, *dlatego*, _____, *albo* (np. _____,
więc _____) lub bezpośrednio – bezspójnikowo
(np. _____, *zrobiło się ciepłej*). Zdania
bezspójnikowe oddzielane są przecinkiem.

4 Podkreśl w tekście zdania złożone współrzędnie.

Podróżnicy skracali sobie czas ciekawymi rozmowami na temat
najniższych ludzi świata, a tymczasem nad ogniskami rumieniły
się bryły mięsa. Gospodarze ofiarowali białym łowcom jedną nogę
zabitego zwierzęcia. Smuga przyjął ten podarunek, a wyjaśnił go jako
gest przyjaźni ze strony Pigmejczyków.

- 5 Narysuj wykresy zdań podkreślonych w poprzednim ćwiczeniu.

wykres:

wykres:

- 6 Ułóż zdania złożone współrzędnie według poniższych schematów. Przekonasz się, że zdanie złożone może się składać z więcej niż dwóch zdań składowych.

a) _____ oraz _____, ale _____

b) _____, dlatego _____

c) _____, ale _____, więc _____

d) _____ lub _____, ale _____

e) _____, więc _____ i _____

Sprawdź się!

- 1** Wypisz podmioty i orzeczenia z podanych zdań.

Kanapek ubywało w bardzo szybkim tempie.

podmiot: _____ orzeczenie: _____

Na stoły zostały przyniesione już tylko ogórki i pomidory.

podmiot: _____ orzeczenie: _____

Niektórzy goście powoli zaczęli wychodzić.

podmiot: _____ orzeczenie: _____

W końcu zostaliśmy sami.

podmiot: _____ orzeczenie: _____

Mogliśmy swobodnie porozmawiać.

podmiot: _____ orzeczenie: _____

- 2** Z podanych zdań wypisz orzeczenia imienne. Wskaż łączniki i orzeczniki.

W przyszłości zostaniemy mistrzami w szybkim czytaniu.

orzeczenie imienne: _____

łącznik: _____ orzecznik: _____

Wczoraj dzień był bardzo ładny.

orzeczenie imienne: _____

łącznik: _____ orzecznik: _____

Kamienica została przebudowana po wojnie.

orzeczenie imienne: _____

łącznik: _____ orzecznik: _____

3 Uzupełnij zdania według wskazówek.

_____	brat przyszedł z	_____	_____
przydawka		dopełnienie	okolicznik czasu
_____	_____	_____	we wtorek.
przydawka	podmiot	orzeczenie	
_____	od historii	_____	_____
podmiot		orzeczenie	okolicznik miejsca

4 Narysuj wykresy podanych zdań i nazwij poszczególne części zdania.

Przed północą w pokoju rozległy się przeraźliwe odgłosy bijącego zegara.

Rano powiedziałem naszemu gospodarzowi o tych odgłosach.

5 Dopisz wskazane określenia do podanych czasowników.

grać

okolicznik sposobu	okolicznik czasu	dopełnienie	okolicznik miejsca
--------------------	------------------	-------------	--------------------

zawiesić

dopełnienie	okolicznik czasu	okolicznik miejsca	okolicznik sposobu
-------------	------------------	--------------------	--------------------

6 Do podanych zdań dopisz:

zdanie współrzędne

Jesteśmy głodni, _____.

zdanie podrzędne

_____, nie będziesz mógł wyjść na dwór.

7 Poniżej zamieszczono wykresy zdań złożonych. Nazwij przedstawione zdania (złożone podrzędnie, złożone współrzędnie). Następnie napisz przykłady zdań pasujących do wykresów.

_____ lub _____

Jest to wykres zdania _____

Zdanie: _____

kiedy?

Jest to wykres zdania _____

Zdanie: _____

pod jakim
warunkiem?

Jest to wykres zdania _____

Zdanie: _____

_____, więc _____

Jest to wykres zdania _____

Zdanie: _____

8 Podaj po trzy przykłady:

- a) spójników podrzędnych – _____,
- b) spójników współrzędnych – _____,
- c) zaimków łączących zdania składowe – _____.

9 Ułóż po trzy zdania: ze spójnikami podrzędnymi, ze spójnikami współrzędnymi oraz z zaimkami łączącymi zdania składowe.

10 Narysuj wykresy zdań złożonych.

Pójdę na spacer z psem albo zostanę w domu i poczytam książkę.

Kiedy przeczytasz moją wiadomość, zadzwoń do mnie.

3.1 Synonimy

- 1 Połącz liniami w pary podane wyrazy.

Wyrazy modne

filozofia
(sprzedaży)

nowa generacja
(aparatów)

dzielić się refleksjami

ekologiczna
(żywność)

mieć wiedzę

Propozycje językoznawców

zapoznać z przemyśleniami

metoda

wiedzieć

nowoczesne

zdrowa

- 2 Podaj synonimy, którymi można by trafnie zastąpić podane przymiotniki.

telefon

książka

film

rozmowa

odlotowy
(odlotowa, odlotowe)

zabawa

rola

muzyka

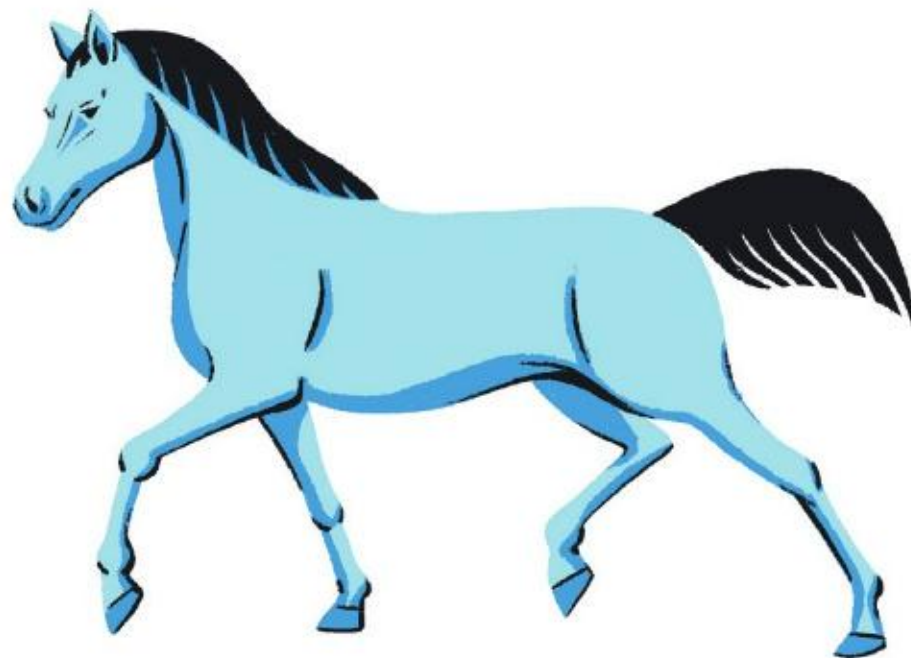
buty

3.2 Wyrazy wieloznaczne

- 1 Połącz za pomocą linii ilustracje z podpisami.

arab

Arab

Napisz, od czego zależy użycie małej lub wielkiej litery w podpisach do rysunków.

- 2 Napisz zdania z podanymi rzeczownikami. Zwróć uwagę na ich pisownię.

krakowiak (taniec)

Krakowiak
(mieszkaniec Krakowskiego)

- 3 Podpisz rysunki i napisz, dlaczego używa się takich samych wyrazów na określenie różnych obiektów.

- 4 Odczytaj dialog postaci przedstawionych na rysunku.

Opracuj poniższy wykres.

BUK

znaczenie: _____

wymowa: _____

BÓG

znaczenie: _____

wymowa: _____

- 5 Ustal i zapisz w zeszycie znaczenie podanych wyrazów.

kapec

piła

3.3 Unikamy pleonazmów

- 1 Przeczytaj poniższą informację.

*** własny autoportret** – błąd polega na tym, że w wyrazie podrzędnym powtarzamy część treści wyrazu nadrzędnego: *autoportret* to ‘portret samego siebie, czyli własny portret’, a więc *własny autoportret* to ‘własny własny portret’. Podobnie *podrzucić piłkę do góry* – wystarczy powiedzieć *podrzucić piłkę* (czyli *skierować ją w górę*) – *do góry* powtarza treść już zawartą w czasowniku. Podobnie często się słyszy wyrażenia **bardziej lepszy. Lepszy* to stopień wyższy przymiotnika *dobry* – *bardziej* jest więc zbędne (podwaja stopień wyższy). Takie błędy to pleonazmy.

- 2 Wskaż pleonazmy w poniższych zdaniach. Popraw błędy według wzoru. W razie wątpliwości skorzystaj ze słownika języka polskiego.

Wzór: Ferie będą w miesiącu lutym.

Poprawnie: Ferie będą w lutym.

Pacjent choruje już od roku czasu. _____

Poprawnie: _____

Nie poradzę nic na trudne kłopoty. _____

Poprawnie: _____

To naprawdę olbrzymi gigant. _____

Poprawnie: _____

- 3 Napisz kilka przykładów pleonazmów. Obok nich zapisz poprawne formy tych wyrażen.

Wzór: fakt autentyczny – fakt.

Napisz w zeszycie, jak inaczej można wyrazić to, co w podanym zdaniu zostało wyrażone pleonazmem.

Ile razy mam powtarzać w kółko jedno i to samo, żebyście zrozumieli?

- 5 Popatrz na ilustracje i podpisy. Popraw błędy według podanych wskazówek.

Opuściła ręce w dół.

Opuścić to _____

Wystarczy powiedzieć:

On nie gestykuluje rękami.

Gestykulować to _____

Wystarczy powiedzieć:

Jego nos jest bardziej
dłuższy niż mój.

Dłuższy to _____

Wystarczy powiedzieć:

Jego mimika twarzy
nic nie zdradzała.

Mimika to _____

Wystarczy powiedzieć:

Sprawdź się!

- 1** Napisz formy dopełniacza nazw dziedzin nauki, z którymi masz lub na pewno będziesz mieć do czynienia: *geometria*, *biologia*. Napisz zdania z tymi wyrazami (w dopełniaczu).

- 2** Wyraz *wyzwanie* jest nadużywany. Trudno go jednak zastąpić. Napisz trzy zdania z wyrazami lub wyrażeniami, którymi można zastąpić to popularne słowo.

- 3** Znajdź i zapisz trzy synonimy wyrazu *mówić*. W razie trudności skorzystaj z odpowiedniego słownika. Napisz, jaki słownik okazał się najbardziej pomocny.

- Zdania na temat wyrażenia *okres czasu* nie są jednoznaczne. Znajdź w dowolnych źródłach, internetowych bądź książkowych, opinię na ten temat. Przedstaw ją i odnieś się do niej.

4.1 Pisownia *nie* i *-by* z czasownikami

- 1 Utwórz i zapisz poprawnie formy czasowników z *nie*.

	ja teraz	ona teraz	oni teraz
kąpać się			
odłączać			
jeździć			

- 2 Napisz zdania z podanymi czasownikami.

nie warto

nie należy

nie szkoda

- 3 Uzupełnij tabelę zgodnie z nagłówkami.

Czasownik	Cząstka <i>-by</i> z osobową formą czasownika (pisz je łącznie)	Cząstka <i>-by</i> z nieosobową formą czasownika (pisz je oddzielnie)
pracć		
	zrozumiałbym	
		napięto by
dodać		

4.2 Pisownia przysłówków z *nie*

- 1 Odczytaj przysłówki z *nie*, w których zostały wymieszane litery. Odczytane wyrazy napisz w stopniu wyższym i najwyższym.

nieimło

— _____ — _____

niedorzbe

— _____ — _____

niewełoso

— _____ — _____

niejanso

— _____ — _____

- 2 Podkreśl przysłówki z *nie* i napisz z nimi zdania.

nie dziś
nie wszyscy

nie wczoraj
niemocno

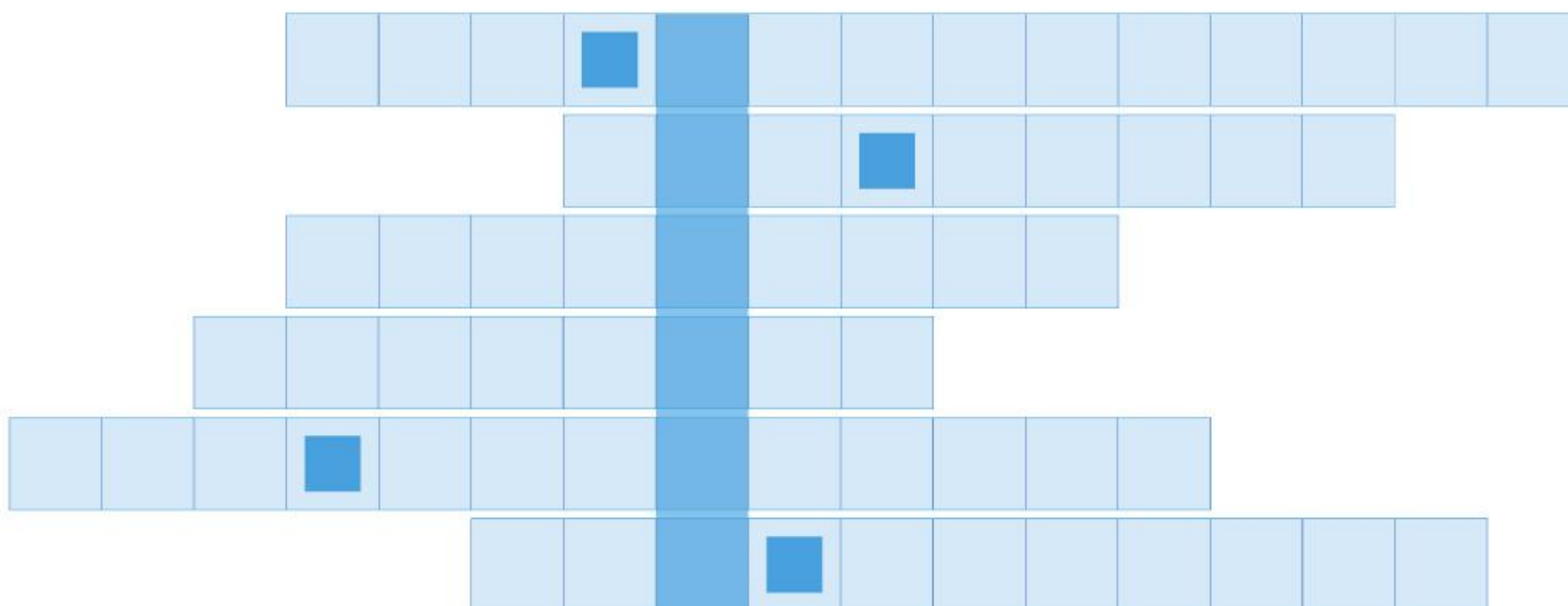
niegruby
niejasno

nie mam
nie zaraz

nie tutaj
niejednoznaczny

3

Rozwiąż krzyżówkę. Wpisz poprawnie przysłówki z przeczeniem *nie*.
Znajdź właściwe miejsce do ich wpisania.

późno
wczoraj

wesoło
najcieplej

najlepiej
teraz

Jeśli *nie* jest nie tylko zaprzeczeniem, lecz także wprowadza przeciwstawienie, to z przysłówkami odprzymiotnikowymi w stopniu równym pisze się ten wyraz oddzielnie, np. *nie mało, ale dużo*.

4

Napisz poprawnie przysłówki.

nie _____, ale grubo

nie _____, lecz wysoko

nie _____, tylko ciepło

nie _____, tylko widno

nie _____, lecz płytko

nie _____, ale tanio

5

Napisz dwa zdania z przysłówkami stanowiącymi podobne przeciwstawienie jak w ćwiczeniu poprzednim.

4.3 Pisownia nazw obiektów astronomicznych

- 1 Połącz za pomocą linii ilustracje obiektów kosmicznych z ich nazwami.

Mars

Mała Niedźwiedzica

Gwiazda Polarna

- 2 Przeczytaj regułę ortograficzną dotyczącą zapisu nazw obiektów astronomicznych.

Wielką literą piszemy jedno- i wielowyrazowe nazwy gwiazd, gwiazdozbiorów, planet, księżyców, planetoid, galaktyk, rojów meteorów i innych obiektów astronomicznych:

Słońce, Wega, Wielka Niedźwiedzica, Bliźnięta, Ziemia, Księżyc, Droga Mleczna, Perseidy, Przerwa Cassiniego.

UWAGA: W nazwach komet człon pierwszy traktowany jest jak nazwa gatunkowa (rodzajowa) i zapisywany małą literą, np. *kometa Halleya, kometa Shoemaker-Levy 9.*

- 3 Zgodnie z powyższą informacją wstaw małe lub wielkie litery.

(G, g) _____ wiazda (P, p) _____ olarna

(W, w) _____ enus

(K, k) _____ ometa (E, e) _____ nckiego

(G, g) _____ alaktyka (A, a) _____ ndromedy

(M, m) _____ orze (S, s) _____ pokoju na (K, k) _____ siężycu)

(W, w) _____ ielki (O, o) _____ blok (M, m) _____ agellana,

- 4 Uzupełnij poniższą zasadę ortograficzną.

Nazwy *Księżyc*, _____ *ienia*, _____ *łońce*, a także *Galaktyka*, gdy chodzi o tę, w której żyjemy, piszemy wielką literą tylko w znaczeniu terminów astronomicznych.

Wyrazy te użyte w znaczeniu pospolitym piszemy małą _____, np.:

Naszą planetą jest Ziemia; Coraz częstsze są trzęsienia _____ iemi;

Poza naszą Galaktyką istnieją jeszcze inne _____ alaktyki;

Naturalnym satelitą Ziemi jest Księżyc. Na niebie pojawił się _____ siężyc.

- 5 Znajdź w internecie osiem nazw obiektów astronomicznych i je napisz.

4.4 Pisownia *nie* z przymiotnikami

- 1 Odczytaj ukryte w diagramie przymiotniki i napisz je poprawnie z cząstką *nie*.

- 2 Zwróć uwagę na pisownię podanych przymiotników. Napisz, jaka jest różnica w ich znaczeniu.

Oni są **nie najgrzeczniejszymi** chłopcami. Oni są **najniegrzeczniejszymi** chłopcami.

- 3 Uzupełnij zdania przymiotnikami.

Dom był nie wysoki, ale raczej _____.

Lepiej zrobić to nie _____, tylko wcześniej.

4.5 Pisownia przymiotników z liczebnikami

- 1 Użyj przymiotników utworzonych od podanych wyrażen. Porównaj sposoby ich zapisu. Napisz te przymiotniki na dwa sposoby, według wzoru.

Wzór: 3 maja: 3-majowy – trzeciomajowy.

80 lat – _____, _____

50 złotych – _____, _____

2 stopnie – _____, _____

6 miesięcy – _____, _____

100 metrów – _____, _____

10 procent – _____, _____

4 osoby – _____, _____

- 2 Utwórz i zapisz przymiotniki złożone.

Wzór: *ponad dziesięć lat* – *ponaddziesięcioletni*

ponad tysiąc lat – _____

ponad trzy lata – _____

ponad trzy i pół roku – _____

- 3 Wpisz w odpowiednie miejsca podane liczebniki.

nie jeden

niejeden

_____ z nas był tam _____ raz, ale wiele razy.

Napisz wyraz bliskoznaczny do wyrazu *niejeden*, który bywa uznawany za liczebnik lub zaimek.

niejeden – _____

4.6 Znaki interpunkcyjne

- 1 Połącz znaki interpunkcyjne z określeniem ich funkcji podanym w ramce.

. , ? ! „” () ; : – ...

wydzielanie
fragmentów tekstu

oddzielanie
fragmentów tekstu

- 2 Wpisz podane znaki do zdań.
- a) dwukropek – Kolega w końcu powiedział „Działaj”.
 - b) cudzysłów – Przytoczę przysłowie: Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie.
 - c) myślnik – Przyszedł wtedy on wielki mistrz.
 - d) nawias – Wszyscy tzn. moje koleżanki i moi koledzy czekali na dworze.
- 3 Napisz przykład wypowiedzenia zawierającego wskazany znak interpunkcyjny.

- a) myślnik _____

- b) cudzysłów _____

- c) dwukropek _____

- 4 Wpisz brakujące znaki interpunkcyjne w podanym fragmencie tekstu.

– No, ale teraz pan wie odparł krótko agent. Przerzucił kilka kartek w notesiku i ciągnął
– Pan jest przecież fryzjerem, panem Fusi.
Tak potwierdził pan Fusi.

4.7 Pisownia stałych wyrażen i zwrotów

- 1 Przeczytaj przykłady wyrażeń zbudowanych podobnie do wyrażenia *oko za oko* i połącz je z podanymi czasownikami tak, aby utworzyć zwroty.

- łeb w łeb
- oko w oko
- od deski do deski
- sam na sam
- ziarnko do ziarnka
- przeczytać coś
- zbierać
- być z kimś
- iść
- stanąć z kimś/czymś

Wyrażenie – związek co najmniej dwóch wyrazów występujących stale razem i stanowiących sensowną całość, np. *czarna owca; co w sercu, to na języku*.

Zwrot – związek wyrazów, w którym jeden z nich jest czasownikiem, np. *mieć serce z kamienia*.

Wyrażenia i zwroty należą do związków frazeologicznych.

- 2 Ułóż trzy zdania z wybranymi zwrotami z ćwiczenia 1.

- 3 Połącz wyrazy w pary. Zapisz je poprawnie w wyznaczonym miejscu.

czary-	paf-	stuku-	hokus-	pif-	-floresy	-puku
-mary	kogel-	rach-	-mogel	-ciach	-pokus	

4.8 Przecinek w zdaniu złożonym

- 1 Jako bystry korektor wstaw przecinki oddzielające zdania nadrzędne od podrzędnych.

Był wspaniały jesienny dzień i jeśli się podczas huśtania spojrzało w górę miało się wrażenie latania w powietrzu. Jess odchylił się do tyłu i chłonął głęboki, czysty kolor nieba. Unosił się w powietrzu jak duża, leniwa chmura, tam i z powrotem na tle błękitu.

– Wiesz czego nam trzeba? – zawołała do niego Leslie. Był tak zauroczony widokiem nieba że nie przyszłoby mu do głowy chcieć czegokolwiek więcej.

– Potrzebne nam jest jakieś miejsce – powiedziała.

– Tylko dla nas dwojga. To by była nasza tajemnica o której nigdy nie powiedzielibyśmy nikomu.

Jess przyfrunął do niej i zaszurał stopami żeby się zatrzymać.

- 2 Podkreśl te spójniki, które stanowią pewną całość i nie należy stawiać przecinka między ich częściami.

mimo że pomimo że pomimo to tym bardziej że tylko że
zwłaszcza że zwłaszcza jeżeli zwłaszcza gdy jak gdyby
po czym właśnie gdy chyba że

- 3 Wstaw poprawnie przecinki w podanych zdaniach.

Zmokliśmy pomimo że parasol był bardzo duży.

Widzieli że nie wolno schodzić po lodzie.

Wyjdźcie z domu zwłaszcza jeżeli chcecie zdążyć na pociąg.

Marek powinien wyjść wcześniej jeżeli miał ochotę na grę.

Piłkarze zagrają gdy sędzia da znak.

Wyglądała jak gdyby miała zaraz się roześmiać.

Jeszcze siedzimy tym bardziej że lekcja się nie skończyła.

Podnosi rękę gdy ma ochotę wyjść. Odebrał prawo jazdy więc może już jeździć samochodem.

Dobrze się spisałeś dlatego dostaniesz nagrodę.

4.9 Pisownia przedrostków typu super-

1 Dopasuj części do podanych wyrazów tak, by powstały nowe słowa. Napisz je poprawnie.

spódniczka	duet	ciekawie	bohater	mistrz
------------	------	----------	---------	--------

arcy –
mini –
wice –
super –
anty –

Podane obce części (przedrostki) piszemy z innymi wyrazami łącznie:

anty-	arcy-	ekstra-	mini-	super-	wice-
-------	-------	---------	-------	--------	-------

antybakteryjny, antybohater, arcyłotr, arcyleń, arcyważny
ekstradodatek, ekstranagroda, ekstraklasa
minispódniczka, minidelikatesy, minikrzyżówka
superauto, superładny, supermocno
wicemistrz, wicekról, wiceprezydent

2 Utwórz po kilka wyrazów, łącząc podane wyżej części i poniższe słowa. Pamiętaj, że utworzone wyrazy muszą mieć sens.

Wzór: dokładny – arcydokładny, superdokładny

dyrektor	ciasteczko	wesoło	miła
----------	------------	--------	------

4.10 Przecinek w zdaniu złożonym współrzędnie

- 1 Biorąc pod uwagę poniższe informacje, wpisz brakujące przecinki we fragmentach utworów.

_____ 1 _____ (i oraz lub albo czy) _____ 2 _____

_____ 1 _____, (a, ale, lecz, więc, dlatego) _____ 2 _____

UWAGA:

Zdanie współrzędne połączone bezspójnikowo rozdzielaj zawsze przecinkiem.

* * *

Wicher zdruzgotał nam reje poszarpał w szmaty wszystkie żagle a na koniec strzaskał maszt przedni. Pół dnia i noc cała przeszły w najstraszliwszym oczekiwaniu rozbicia się lub zatonięcia. Gdyby nawet powiodło się dostać na jakikolwiek bądź ląd w tych stronach, niezawodnie zamordowaliby nas i pożarli dzicy Karaibowie zguba więc była nieuchronna. Wśród tak straszego niebezpieczeństwa nie miałem czasu do rozmyślania nad moim położeniem.

* * *

Wicher z tryumfem zawył a na mokre góry
Wznoszące się piętrami z morskiego oddechu
Wstąpił genjusz śmierci i szedł do okrętu,
Jak żołnierz szturmujący w połamane mury.

- 2 Wpisz przecinki na sześciu wykresach zdań złożonych współrzędnie.

_____ ale _____ więc _____ _____ dlatego _____ a _____

_____ lub _____ ale _____ _____ i _____ lecz _____

_____ czy _____ _____ lub _____ lecz _____

- 3 Wybierz trzy dowolne wykresy zdań złożonych współrzędnie z ćwiczenia 2. i zapisz pasujące do nich zdania.

4.11 Pisownia skrótów geograficznych

- 1 Uzupełnij podane określenia.

wiatr

z południowego zachodu _____ płd.-zach.
_____ północno-zachodni płn.-zach.
z południowego wschodu _____
_____ płn.-wsch.

- 2 Zapisz przymiotniki utworzone według wzoru.

Wzór: na zachodzie Polski – zachodniopolski

1. na północy Ameryki _____
2. na zachodzie Bałtyku _____
3. na wschodzie Europy _____
4. na południu Afryki _____
5. na zachodzie Skandynawii _____
6. na północy Azji _____
7. na południu Grenlandii _____
8. na wschodzie Rosji _____

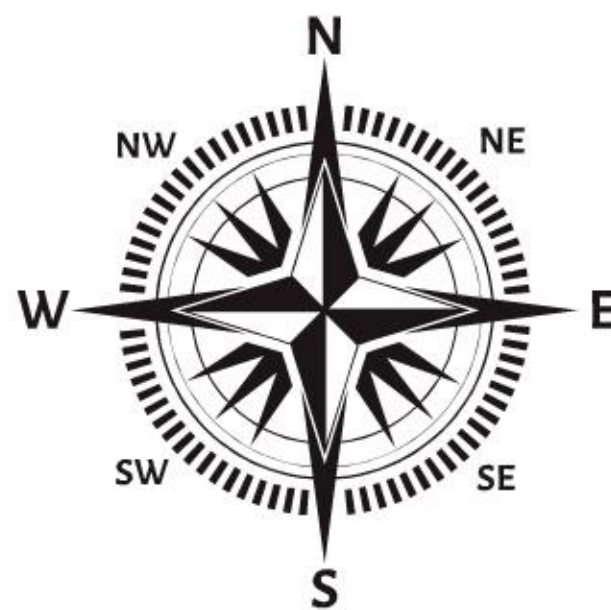
- 3 Odczytaj kierunki na róży wiatrów, a następnie rozwiń skróty. Utwórz przymiotniki od podanych nazw kierunków.

Wzór: NW – północny zachód; północno-zachodni

SW – _____

NE – _____

SE – _____

Zadania na koniec klasy VI

I Przeczytaj poniższy tekst.

W chwili, kiedy się pochylilem nad białą kartką papieru i zanim jej dotknąłem piórem, padła na nią smuga słońca. Jak rozigrane złote dziecko, co ma roześmiane oczy, przeszkadza człowiekowi zajętemu pracą, tak oto ten słoneczny błysk, co się oderwał od nieba, igra po moim papierze, po poważnej, sztywnej, pysznej ze swej białości karcie, włazi pod ostre, zirytowane, czernią atramentu płaczące pióro i w wielkiej ciszy mego pokoju – śmieje się, śmieje, śmieje...

Nakrywam tę złotą plamę – ach! – przeciekła mi przez palce i już jest na grzbiecie ręki; złym wzrokiem i złym westchnieniem odpędzam tego słonecznego motyla, lecz on wciąż powraca, przebiwszy w słonecznym locie zimno szyby okiennej.

O, jaka pusta zabawa!

Kornel Makuszyński, *Bezgrzeszne lata*

II Zakreśl poprawne zakończenia zdań.

1 Osoba opowiadająca uważa przedstawione zdarzenie za

- a) bardzo ważne.
- b) mało istotne.
- c) bardzo smutne i przygnębiające.
- d) potrzebny przerywnik w pracy.

2 W opisie smugi słońca dominują

- a) porównania.
- b) epitety.
- c) uosobienia i ożywienia.
- d) apostrofy.

3 Wyraz *zirytowane* znaczy tu

- a) podenerwowane.
- b) zadowolone.
- c) zmęczone.
- d) smutne.

4 Powiedz, co kontrastuje z zachowaniem słonecznej smugi.

- 5 W przeczytanym fragmencie mówi
- a) narrator trzecioosobowy.
 - b) podmiot liryczny w trzeciej osobie.
 - c) narrator pierwszoosobowy.
 - d) podmiot liryczny w pierwszej osobie.

- 6 Wypowiedzenie rozpoczynające fragment to
- a) zdanie pojedyncze nierozwinięte.
 - b) równoważnik zdania.
 - c) zdanie złożone.
 - d) zdanie pojedyncze rozwinięte.

III Wykonaj kolejne polecenia.

- 7 Wyrażenie *złota plama* znajduje się w akapicie
- a) pierwszym.
 - b) drugim.
 - c) trzecim.
 - d) czwartym.

- 8 Narrator chciałby prosić smugę słońca o
- a) dalszą zabawę.
 - b) opuszczenie pokoju.
 - c) rozśmieszenie pióra.
 - d) rozjaśnienie pokoju.

- 9 Przekształć równoważnik kończący tekst na zdanie.

- 10 Z przeczytanego fragmentu wypisz:

- a) rzeczownik w mianowniku – _____
- b) osobową formę czasownika – _____
- c) przymiotnik w rodzaju męskim – _____
- d) wyraz nieodmienny – _____

- 11** Napisz, w jakim słowniku znajdziesz:
- a) wyjaśnienie pisowni wyrazu *smuga* –

 - b) znaczenia wyrazu *rozigrana* –

 - c) wyraz o znaczeniu podobnym do wyrazu *zabarwa* –

- 12** Napisz w imieniu osoby opisującej zdarzenie dowolną prośbę do słonecznej smugi.

- 13** Napisz krótko, dlaczego narrator nazywa smugę słonecznym motylem.

- 14** Przedstawioną w tekście sytuację opisz z punktu widzenia słonecznej smugi.

15 Napisz opowiadanie o szkolnym wydarzeniu, które warto zachować jako pamiątkę ze swoich bezgrzesznych lat dzieciństwa.

Grupa MAC S.A.
ul. Witosa 76
25-561 Kielce

www.mac.pl

ISBN 978-83-8108-583-0

9 788381 085830

indeks 881298